

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE REKABET VE OYUN TEORİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Muhammet DÜŞÜKCAN

HAZIRLAYAN
Tuba ŞEKERCİ

ELAZIĞ-2018

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE REKABET VE OYUN TEORİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

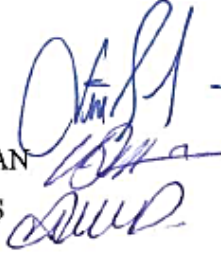
DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Muhammet DÜŞÜKCAN

HAZIRLAYAN
Tuba ŞEKERCİ

Jürimiz, 05.02.2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. Doç. Dr. Erkan Turan DEMİREL
2. Yrd. Doç. Dr. Muhammet DÜŞÜKCAN
3. Yrd. Doç. Dr. Ahmet Fethi DURMUŞ

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Bankacılık Sektöründe Rekabet ve Oyun Teorisi

Tuba ŞEKERCİ

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Elazığ-2018; Sayfa: VIII+51

Günümüzde bankacılık sektörü şüphesiz ki en önemli sektörlerden biridir. Gerek özel gerekse kamu alanında olsun birbiriyle rekabet halinde olan çok sayıda banka vardır ve bu bankaların her birinin kendine özgü çalışma ilkeleri ve stratejileri vardır. Ancak hemen hemen bütün bankaların rekabet stratejileri aynıdır. Kimi bunu faiz oranları ile yaparken kimisi vade hesapları vb. ile yapar.

Bu çalışmada bankacılık ve finans kesiminde uygulanan rekabet stratejileri incelenerek daha sağlıklı stratejik kararlar vermek amacıyla uygulanan oyun teorisi modelleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Rekabet, Nash dengesi, Oyun teorisi

ABSTRACT

Master Thesis

Tuba ŞEKERCİ

Fırat University

Social Sciences Institute

Department of Business Administration

Elazığ-2018; Page: VIII+51

Today, the banking sector is undoubtedly one of the most important sectors. Both private and public places with each other to get competition there are many banks and these banks has each its own unique operating principles and strategies. However, almost all banks are the same as the competitive strategies. Some will do with maturity accounts when some interest rates.

In this study, will examined competition strategies implemented in the banking and financial sector to provide more healthy strategic decisions applied game theory models.

Key Words: Banking, Competition, Nash Equilibrium, Game Theory

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VII
ÖNSÖZ	VIII

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi	2
1.1.1. Osmanlı Dönemi Bankacılığı	2
1.1.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılığı	3
1.1.2.1. Kuruluş Dönemi “	3
1.1.2.2. Devletçilik Dönemi.....	4
1.1.2.3. Yeni Devletçi ve Liberal Dönem”	4
1.1.2.4.”Planlı Dönem”	5
1.1.2.5.”Dışa Açılma ve Piyasa Ekonomisi Dönemi”	7
1.1.2.6. Yeniden Yapılanma Dönemi	9
1.1.2.7.”Bankacılık Sektöründe Mevcut Durum”	11
1.1.2.7.1. Bankacılıkta 2011-2017 Arası Dönem.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL ÖZELLİKLERİ	13
2.1. Mali Aracılık İşlevleri ve Bankaların Özellikleri.....	15
2.2.”Bankacılık Sektörünün Önemi Ve Düzenlenmesi”	16
2.2.1.“Bankaların Temel Fonksiyonları ve Ekonomik Büyümeye Katkıları”	16
2.2.2. Bankacılık Sektöründe Risklilik ve İstikrarsızlık.....	17
2.2.3. Bankacılık Sektörünün Düzenlenmesi	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE REKABET	19
3.1. Bankacılık Sektöründe Rekabetin Önemi	19
3.2. Bankacılık Sektörü İçin Rekabet Yaklaşımları”	20
3.2.1. Yapısalcı Yaklaşımlar	20
3.2.1.1. Yapı-Davranış-Performans Paradigması	20

3.2.1.2. İşbirliği Hipotezi	21
3.2.1.3. Etkinlik Hipotezi	21
3.2.1.4. Yarışılabilirlik Teorisi	21
3.2.2. Yapısalcı Olmayan Yaklaşımlar	22
3.2.2.1. Lerner Endeksi	22
3.2.2.2. Panzar-Rosse Modeli	22
3.3. Yerli ve Yabancı Bankaların Rekabet Stratejileri	22
3.4. Bankacılık Sektöründe Rekabetin Etkileri	23
3.3.3.2. Rekabet-İstikrar Hipotezleri	24
3.3.3.2.1. Yüksek Aktif Riski	24
3.3.3.2.2. Batıramayacak Kadar Büyük Olma Problemi	24
3.3.4. Rekabet-Etkinlik İlişkisi	25
3.3.4.1. Rekabet-Etkinlik Hipotezleri	25
3.3.4.2. Rekabet-Etkinsizlik Hipotezleri	26
3.3.5. Rekabetin Olumsuz Etkileri	26

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. OYUN TEORİSİ	28
4.1. Oyun Teorisi ve Tarihsel Gelişimi	28
4.1.1. Oyun Teorisi	28
4.1.1.1. Tam Bilgili Statik Oyunlar	29
4.1.1.1.1. Pür Stratejilerde Kesin Baskınlık	31
4.1.1.1.2. Pür Stratejilerde Zayıf Baskınlık	31
4.1.1.1.3. Rasyonelliğin Ortak Bilgi Olması	31
4.1.1.1.4. Makul Stratejiler	31
4.1.1.2. Tam Bilgili Dinamik Oyunlar:	31
4.1.1.2.1. Tam Bilgili Genişleyen Biçimli Oyunlar	31
4.1.1.3. Mükemmel, Kesin, Asimetrik ve Tam Bilgi	34
4.1.1.3.1. Mükemmel bilgili oyun	34
4.1.1.3.2. Kesin Bilgili Oyun	34
4.1.1.3.3. Simetrik Bilgili Oyun	34
4.1.1.3.4. Eksik Bilgili Oyun	34
4.1.1.4. Tekrarlı Oyunlar	37
4.1.1.5. Oyun Teorisinin Tarihsel Gelişimi	38

4.2. Oyun Teorisinin Ekonomik Teoriye Etkisi	39
4.3. Nash Dengesi	40
4.3.1. Nash Dengesine Yapılan Eleştiriler.....	41
4.4. Cournot Rekabet Modeli	43
4.5. Bertrand Rekabet Modeli	44
SONUÇ	45
KAYNAKLAR	46
EKLER	50
Ek 1. Orjinallik Raporu	50
ÖZGEÇMİŞ	51

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Banka Bilançosu	14
Tablo 2. Mahkumlar Açmazı Matris Gösterimi.....	30
Tablo 3. Giriş Oyununda Düşük Maliyet.....	35
Tablo 4. Giriş Oyununda Yüksek Maliyet	35
Tablo 5. Bayesyen Oyunlar Matris Gösterimi	36
Tablo 6. Tekrarlı Oyunlar İçin Matris Gösterimi.....	38

ÖNSÖZ

Yüksek lisans çalışmalarım esnasında gerek ders gerekse tez dönemimde yardımlarını esirgemeyen, çalışmamın her aşamasındaki, düşünceleri ve ilgilerinden dolayı başta danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Muhammed Düşükcan'a, benden hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen sevgili aileme ve her konuda yanımda olan, hiçbir desteği ve yardımı esirgemeyen sevgili eşime en derin saygı ve şükranlarımı sunarım.

ELAZIĞ-2018

Tuba ŞEKERCİ

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Türkiye'nin finansal sisteminde bankacılık sektörü önemli bir yere sahiptir. Finansal sistemde yer alan diğer önemli etmenler ise, sigorta şirketleri, yatırım fonları ve ortaklıkları, yatırım danışmanlığı şirketleri, portföy yönetim şirketleri, leasing, faktöring vb. alanlarda uzman kurumlar.

Bankaların görevi, tasarruf sahiplerinden mevduatı alıp talepte bulunan kişi veya firmalara kredi olarak borç vermektir. Bunun yanı sıra, piyasada likidite yaratmak ve finansal aracılık hizmeti yapma gibi görevleri de vardır. Ayrıca fon fazlası olanlardan fon açığı bulunanlara transfer yaparak, ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır.

Bankalar kâr amacı güden kuruluşlardır ve sektörde yaşanan gelişmeler ekonomiyi olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir, benzer şekilde sektör iktisadi gelişmelerden de etkilenir. Bankaların yaşadığı veya yaşayacağı olumsuzluklar ekonomik yapıyı diğer sektörlerden daha fazla etkilemektedir.

Ülkemizde, bankacılık sektörü finansal sistem içerisinde geniş bir yer tutmaktadır. Bankacılık işlemlerinin etkin ve istikrarlı bir şekilde yürütülmesi ekonomide olumlu gelişmelerin yaşanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Diğer sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektöründe de rekabet unsurları sektörün dinamiklerinin belirlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Bankalar hem kurumsal hem de KOBİ ölçekli firmalara finansman sağlama konusunda büyük bir pay sahiptir ve mikro ölçekli istikrar makro ölçekli istikrarın oluşmasına neden olacaktır. Bu nedenle işletmelerin bankalarla olan finansal ilişkisinin dikkate alınması gerekir.

Bu tez çalışmasında, Türk Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren devlet bankalarının ve özel bankaların rekabet stratejileri araştırılmıştır.

Bu kapsamda birinci bölümde iktisadi gelişmenin dönüm noktaları da göz önünde tutularak, bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi, Osmanlı Devletinde, 1923-1980, 1981-2001,2001-2010 ve 2010 sonrası dönem olarak dört temel başlık altında incelenmiştir. Ayrıca Türk Bankacılık Sektörünün mevcut durumu, sektöre ait temel göstergelerle değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde, bankacılık sektörünün genel özelliklerinden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde, bankacılık sektöründe rekabete yönelik teorik bilgiler verilmiş; ayrıca, bankacılık sektöründe rekabetin etkileri değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde, bankacılık sektörü kapsamında oyun teorisi ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

1.1. Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de bankacılık sektörünün yapısal dönüşümü Cumhuriyet Dönemi ile başlamaktadır. Bankacılık sektörü, Osmanlı Devletinin son dönemlerine kadar iktisadi yaşamda devamlılığını sürdürebilecek bir ortam bulamamıştır, fakat gelişimini yavaş bir şekilde sürdürmüştür. Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar ise bankacılık sektörünün, iktisadi gelişme ve başarılarından ve ekonominin genel yapısından etkilendiği görülmektedir. Aşağıda Türkiye’de bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi, iktisadi gelişmenin dönüm noktaları da göz önünde tutularak, Osmanlı Devletinde, 1923-1980, 1981-2001,2001-2010 ve 2010 sonrası dönem olarak dört temel başlık altında incelenmiştir.

1.1.1. Osmanlı Dönemi Bankacılığı

Osmanlı Devleti, Batı Avrupa’daki gelişmelerden faydalanmadığı, sanayileşme ve dışa açılma sürecini de yaşamadığı için benzeri bir bankacılık sistemi geliştirememiş ve herhangi bir teşvik de de bulunmamıştır. Bunun sonucu olarak da 19. yüzyılın ortalarına kadar Osmanlı Devletinde bankaya rastlanmamış, bankaların görevlerini sarraflar ve bankerler üstlenmiştir. Osmanlı Devletinde, sadece Hazine’nin iç ve dış borçlanmasını kolaylaştırmak için, yabancı bankalara ihtiyaç duyulmuştur. Osmanlı’nın ilk bankası, 1847 yılında sarrafların kurduğu İstanbul bankasıdır. Ancak banka ödeme yeteneğini riske atan işlemler yapması ve spekülasyonlar sebebiyle 1852’de kapanmıştır (Sağlam, 1976: 247).

Osmanlı Devletinde bir kredi ve ticaret bankası olarak kurulan ilk kredi kurumu 1856’da İngiliz ve Fransız ortak sermayesi ile Londra’da kurulan Osmanlı İmperial Bankasıdır. Bu banka bilinen diğer işlemlerin yanı sıra banknot çıkarma yetkisi de bulunan bir bankadır (Kepenek ve Yentürk, 2005:21). Osmanlı Bankası’nın kurulmasındaki en önemli etken, bilhassa 1839 Tanzimat Fermanı’ndan sonra devlet harcamalarının gelirlerden fazla olduğu bir döneme girilmesi ve devletin kaynak

gereksiniminin İstanbul'da bulunan sarraf ve bankerlerden borç alınarak giderilmeye çalışılmasının ardından, Kırım Savaşı sonrası yapılan 1856 Paris Barış Antlaşması'nın Osmanlı'nın dış borç alma imkânlarını arttırmış olmasıdır.

1856-1923 yılları arasında kurulan bankaların çoğunun yabancı sermayeli bankalar olmasının yanı sıra, 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilanı ve milliyetçilik eğilimlerinin artmasıyla beraber ulusal sermayeyle birçoğu yerel ve tek şubeli olan bankaların kurulması süreci başlamıştır. Ulusal bankacılığın ortaya çıkmasının esas nedeni, ülke içinde birikmekte olan sermayeyi yabancı bankalardan ve azınlık bankalarından almak ve alınan bu sermayeyi ulusal ticareti geliştirmek için kullanmaktır. Kurulan ulusal bankaların verdikleri krediler çoğunlukla ticari kredi, esnaf kredisi, tarımsal kredi, emlak kredisi ve tüketim kredisinden oluşmuştur (Artun, 1989: 39).

1.1.2. Cumhuriyet Döneminde Türk Bankacılığı

Bu tez çalışmasında 1923-1980 yılları arasındaki dönemde bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi 1923-1932, 1933-1944, 1945-1959 ve 1960-1980 arası olmak üzere dört alt dönemde incelenecektir.

1.1.2.1. Kuruluş Dönemi

Cumhuriyet Döneminde ekonomide izlenecek yol, 1923 yılının Şubat ayında birçok kesimden (tüccar, çiftçi vb.) delegelerin katılımıyla gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresinde belirlenmiştir. Kongre'de, iktisadi gelişme için ulusal bir bankacılık sisteminin kurulmasının ve geliştirilmesinin gerekli olduğu bütün katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bu kapsamda iktisadi kalkınmanın hızlandırılmasında bankacılık sektörünün öneminin bilinciyle ulusal bankacılığın geliştirilmesi için bazı girişimlerde bulunulmuştur.

Kongre'ye katılan tüccar kesimi hükümet ortaklı bir ana ticaret bankasının kurulması fikrini öne sürmüş ve bu teklifler doğrultusunda 1924'te Türkiye İş Bankası A.ş. kurulmuştur. (Şahin,2009: 35).

Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan ve bankacılık kesiminde etkili olan bir diğer banka, 1926 kuruluş tarihli Emlak ve Eytam Bankasıdır. Banka'nın kurulma amacı, ülkenin inşasının hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, inşaat sektörü için gereken kredileri sağlamak ve yetim haklarını korumak şeklinde ifade edilmiştir.

1.1.2.2. Devletçilik Dönemi

Cumhuriyetin ilk 10 yılında özel kesime teşvik etmek için izlenen sanayileşme stratejisi, sermaye birikiminin yetersiz olması sebebiyle netice vermemiştir. Diğer yandan da 1929'da yaşanan ve dünya ekonomisinde krize neden olan Büyük Buhran sonrası iktisadi alanda yeni gelişmeler yaşanmıştır.

Devletin liderliğinde planlı sanayileşmenin bir gereği olarak öncelikle 1934-1938 yılları arası dönemi kapsayacak olan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (BBSP) hazırlanmıştır. Böylelikle Türkiye BBSP kapsamında ithal ikamesi yaratacak temel tüketim mallarının üretimine kamu iktisadi faaliyetleri vasıtasıyla başlamıştır. Plan kapsamında öngörülen, altı sanayi dalında (kimya, kağıt-selüloz, madencilik, tekstil, seramik ve demir-çelik) 20 fabrikanın kurulmasıydı. Bunun için gerekli olan kaynak ise 45 milyon Türk Lirası (TL) olarak hesaplanmış fakat sadece 100 milyon TL'lik harcama yapılmıştır (Tokgöz, 2009: 77-78). Yatırım programının finansmanının güvenilir bir şekilde yapılması için 3 Haziran 1933 tarih ve 2262 sayılı yasa ile özel hukuk düzeni kapsamında, piyasa koşulları gereğince işletmecilik ilkelerine göre çalışması öngörülen Sümerbank kurulmuştur. (Tokgöz, 2009:71)

Böylelikle Türk bankacılık sektörü, ülkedeki sermaye birikiminin kamu bankaları vasıtasıyla sağlanması ve biriken sermayenin kamunun belirlediği bazı kesimlerde istihdamının gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik bir gelişme sürecine girmiştir.

BBYSP'nin uygulanmasından sonra bankacılık alanında yaşanan bir diğer gelişme, maden yataklarını ve enerji kaynaklarını işletecek işletmeleri kurmak, yönetmek ve finansman ihtiyaçlarını karşılamak, enerji ve madencilik konusundaki araştırma ve işletmeleri gözetim altına almak ve bir merkezden yönetmek için Etibank'ın kurulmuş olmasıdır. (20 Haziran 1935 tarihli 2905 sayılı yasa)

1.1.2.3. Yeni Devletçi ve Liberal Dönem

Bu dönem, ekonomide parasallaşma sürecinin hızlandığı, ulusal sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşmesinin arttığı, ticari etkinliklerin genişlediği ve sanayileşme atılımının tekrar canlanmaya başladığı dönemdir (Artun 1980: 46). Bu gelişmeler özel bankaların kurulması ve gelişmesi için elverişli bir ortam yaratmış ve banka ve şube sayısında hızlı bir artış olmuştur.

Dışardan sermaye ithaline dayalı serbestleşme politikası, 1954' den itibaren yüksek kamu açıkları, enflasyon ve büyüyen dış ticaret açıkları ve dış borçlar şeklinde kendini belli eden faktörler, 1958'de yaşanan iktisadi krize zemin hazırlamıştır. 1950 'den sonra yaşanan genişleme ortamında çok sayıda banka faaliyete başlamış ve 1944'de Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) da dâhil 43 olan banka sayısı 1958 'de 56'sı ulusal banka olmak üzere 62'ye yükselmiştir. Yaşanan iktisadi buhran, özellikle küçük ölçekli ve yerel nitelikli bankaları, açılan kredilerin iktisadi durgunluk nedeniyle tahsil edilememesi, mevduat girişlerinin yavaşlaması ve güven sorunu nedeniyle zor durumda bırakmıştır. Bu ise çok sayıda bankanın iflasına, iki bankanın da birleştirilerek devletleştirilmesine sebep olmuştur (Asomedy, 2001). 1958 istikrar tedbirleri ve sonrasında yaşanan bankacılık krizi zayıf bünyeli, yerel veya belirli meslek gruplarına ait bankaların sistemden elenmesine neden olmuştur.

1960' da bankacılık sektöründe yaşanan kriz sebebiyle tasarruf sahiplerinin haklarını garanti altına almak için 1960' da yürürlüğe giren 153 sayılı Kanun ile 7129 sayılı Bankalar Kanununda önemli bir değişiklik yapılmış ve bankalarda tedrici tasfiye esası kabul edilerek Bankalar Tasfiye Fonu adı ile bir fon kurulmuştur. Fonun kaynağı ise bankaların yılsonu bilançolarındaki tasarruf ve ticari mevduat toplamının binde yarımı oranında bir tutarı bu fona yatırımları ile sağlanması öngörülmüştür. Bankalar Tasfiye Fonu bir tür mevduat sigortası görevini üstlenmiştir. Bu Fon 1983'de TCMB tarafından idare ve temsil edilmek üzere kurulan "Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilmiştir (Asomedy, 2001).

İncelenen bu dönemde bankacılık sistemi ile ilgili diğer bir önemli gelişme, 1958'de amacı, serbest piyasa ekonomisi ve tam rekabet ilkeleri kapsamında, bankacılık düzenleme ilkeleri doğrultusunda bankaların hak ve çıkarlarını savunmak, bankacılık sisteminin büyümesi, sağlıklı olarak çalışması ve bankacılık mesleğinin gelişmesi, rekabet gücünün artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak, rekabetçi bir ortamın yaratılması ve haksız rekabetin önlenmesi için gereken kararları almak ya da alınmasını sağlamak, uygulamak ve uygulanmasını istemek şeklinde belirlenen Türkiye Bankalar Birliği'nin (TBB) kurulmasıdır (TBB, 2008: 7).

1.1.2.4. Planlı Dönem

Türkiye ekonomisi 1950-1960 yılları arasındaki dönemde istikrarsız bir büyüme süreci geçirmiştir. 1954'e kadar uygun iç ve dış koşullar yardımıyla ekonomide önemli

gelişmeler yaşanmıştır. Fakat bu koşulların kötüye gitmesi ile 1954'den sonra ekonomi; üretim hızında yavaşlama, büyüyen dış ticaret açıkları ve enflasyon ile kendini gösteren bir krize sürüklenmiş ve bütün sektörlerde büyüme hızı yavaşlamıştır. Yaşanan iktisadi krizin görünürdeki sebebi iç ve dış kaynakların zorlanarak dengesiz bir iktisadi kalkınma çabasının sürdürülmesidir fakat temel neden etkin kaynak kullanımının gerçekleştirilememesi ve istikrarın sürdürülememesidir (Şahin, 2009: 131). 1958' de uygulamaya konulan birtakım önlemler ekonomiye istikrar kazandırılması noktasında başarıya ulaşamamıştır. Ekonomiye istikrar kazandırmak veya yaşanan krizi aşmak için iki yol vardı. Bunlar:

- 1) Sermaye kullanımını piyasa göstergelerine ve serbest piyasa koşullarına bırakmak,
- 2) Planlı- programlı sermaye kullanımına yönelmekti.

Mevcut iç ve dış koşullar ve gelişmeler ikinci yolun tercih edilmesine sebep olmuştur (Kepenek ve Yentürk, 2005: 144).

Ele alınan dönemde bankacılık sektörü büyük ölçüde devlet kontrolünde olmuştur. Mevduat ve banka kredilerine uygulanacak faiz ve banka komisyon oranları ve kredi limitleri, izlenen ithal ikamesi politikası doğrultusunda belirlenmiş; bankaların temel işlevi kalkınma planlarında bulunan yatırımların finansmanları şeklinde tanımlanmıştır (TBB, 2008:11-12).

Bahsedilen dönemde, Türkiye'de yeter sayıda ticaret bankası bulunduğu ve daha çok ihtisas bankalarına öncelik tanınması gerektiği fikriyle, yeni yabancı banka ve özel durum dışında ticaret bankası kuruluşuna müsaade edilmemiştir (Dinçer, 2006: 85).

1960-1980 arasındaki dönemde banka ve şube sayılarına bakılacak olursa o dönemde ulusal banka sayısı sürekli bir düşüş yaşarken, yabancı banka sayısı da 1960 yılında 6 tane iken 1961-1976 yılları arasında 5 tane olup bir değişme olmamış 1976 yılı sonrasında ise 4'e düşüp herhangi bir değişiklik yaşanmamıştır.

Bahsedilen dönemdeki şube sayılarına bakılacak olursa, 1960 yılında ulusal bankaların şube sayısı 1699 iken bu sayı düzenli bir şekilde olmasa da artış göstermiş ve 1980 yılında 5870'e ulaşmıştır. Yabancı bankaların şube sayılarında da düzenli bir artış olmazken, 1960 yılında 60 olan şube sayısı 1980 yılında 105'e ulaşmıştır. (TBB,2008 "50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Kesimi, "1957-2007" s: 183.)

1980 öncesinde Türkiye'deki mevcut bankacılık sektörünün özellikleri şu şekilde ifade edilebilir (Şahin, 2009: 482-483):

i. Bankacılık sektöründe kamu kesimi hâkim durumdaydı. Hükümetler, TCMB ve büyük kamu bankaları vasıtası ile bankacılık sektörünü kontrol altında tutmaya çalışıyordu.

ii. Bahsedilen dönemde Türkiye'deki bankacılık sektörü rekabetten uzaktı ve birkaç bankanın hâkim olduğu oligopolcü bir yapıya sahipti.

iii. Bu dönemde bankacılık sektörüne giriş mevzuatlarla engellenmişti.

iv. 1970'lerde Türkiye'de hizmet ve sanayi kesimlerinde hızlı bir holdingleşme söz konusuydu ve bu durum bankacılık kesimini de etkileyerek holding bankacılığının yaygınlaşmasına neden olmuştu.

1.1.2.5. Dışa Açılma ve Piyasa Ekonomisi Dönemi

İktisadi ve siyasal bunalım sonrasında kalkınma planları ile ekonomiye yön verilen bir dönem başlamıştır. Bu dönemde beklentiler, buhrandan uzak bir iktisadi ve sosyal gelişme sağlamaktır. Fakat beklentiler karşılanmamış ve dönem daha önce yaşanandan daha ağır bir buhranla sonlanmıştır.

1970'lerin ortasından itibaren ekonomide ciddi bunalım belirtileri baş göstermiştir. Ekonomide yaşanan bunalımdan kurtulmak için 1978-1979 yılında bazı tedbirler alınmış; fakat alınan bu tedbirler bunalımdan çıkış için yeterli olmamış ve hükümet 24 Ocak 1980 tarihinden itibaren yeni bir iktisat politikası uygulamaya başlamıştır. Bu tarihten sonra uygulanmaya başlanan iktisat politikalarının en belirgin özelliği, ekonomiye yönelik karar süreçlerinde piyasanın işleyişine göre oluşacak fiyatların tek yol gösterici olmasıydı. Bundan dolayı 24 Ocak Kararlarının bir uzantısı olarak 1 Temmuz 1980 de bankacılık sektörü için bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihte vadeli mevduata ve kredilere uygulanan faiz oranları serbest bırakılmış, bankalara mevduat sertifikası çıkarma izni verilmiştir. Serbest faiz uygulamasına, bankacılık ve bankerlik kesimlerinde sebep olduğu birtakım problemler sebebiyle 1983' de son verilmiş, 1987 yılından itibaren faiz serbestisine geri dönmüştür.

Temmuz bankacılığı ile yabancı banka kurulmasına ya da Türkiye'de şube açmalarına getirilen kısıtlamalar kaldırılmış ve yeni ticaret bankalarının kurulmasına müsaade edilmiştir. Ayrıca bu dönem Türk bankalarının da dışa açılmalarının başladığı dönemdir (Asomedy, 2001).

1980 itibariyle başlayan yeni dönemde bankacılık sektörüyle ilgili düzenlemelerin amacı, finansal serbestleşmeyi sağlamaya yöneliktir. Bu dönemde ara ara geri dönüşler yaşansa da piyasa mekanizmasının düzenleyici etkilerini güçlendirmeye ve bankacılık sektöründe rekabeti sınırlayan koşulları ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemeler gerçekleşmiştir. Finansal sistemde serbest piyasa koşulları oluşturulmaya çalışılırken bankaların etkinliklerini sağlıklı bir şekilde sürdürmelerini sağlamak; sektörü ve tasarruf sahiplerini korumak için gözetim ve denetim sisteminde iyileştirmeler yapma yoluna gidilmiştir (Çelebican, 1998: 206).

Bu durum karşısında bankalar kısa sürede mevduat faizlerini ve dolayısı ile kredi faizlerini artırmışlardır. 2-3 kat civarında artan faiz oranları sistemdeki mevduatları da yaklaşık aynı oranlarda artırmıştır (Tokatlıoğlu, 2003: 145).

Yukarıda ifade edildiği gibi, 1980 öncesinde hükümetler, banka sayısını kontrol altında tutarak mevcut kaynakların aktarılması hususunda söz sahibi olmak için genellikle banka kurulmasına ve yabancı bankaların Türkiye’de şube açmasına ilişkin başvuruları hemen kabul etmemiş, sektöre yeni girişlerin sayısı sınırlı tutulmuştur. Fakat 24 Ocak 1980 Kararları ile beraber bankacılık sektöründe, hem yeni yerli ticaret bankalarının kurulmasında kolaylıklar sağlanması hem de yabancı bankaların Türkiye’de şube açmaya teşvik edilmesi yolu ile sistemdeki rekabetin artırılarak verimlilik artışının sağlanması ve kıt kaynakların daha etkin bir şekilde değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 1980’ den sonra banka ve şube sayısında ciddi artışlar olmuştur. Öyle ki, 1980-2000 yılları arasındaki dönemde banka sayısında %56.4; şube sayısında ise %31.4 oranında bir artış olmuştur. (TBB, 2008: 183)

Türkiye’de iktisadi dengeleri bozan ve ülkeyi krize sürükleyen gelişmelerin 32 sayılı KHK ile erken ve aşırı ölçüde serbestleşme ile başladığı söylenebilir (Kazgan, 1994: 205).

Bozulan iktisadi dengeleri tekrardan kurabilmek ve finansal piyasalarda istikrarı sağlamak için bir istikrar programı uygulanmıştır (5 Nisan Kararları).

5 Nisan kararları ile finansal piyasalarda alınan bazı tedbirler şu şekilde ifade edilebilir (Tokgöz,2009, 249-51):

- i. Tasarruf mevduatı sigortasının kapsamı 50 milyon TL’den 150 milyon TL’ye çıkarıldı. Fakat bu genişletme paniği önlemeye yetmeyince tüm mevduatlar sigortaya dahil edildi.
- ii. Disponibilite oranları tekrar düzenlendi.

- iii. Hazinesinin avans kullanma yetkisi yüzde 15'den 12'ye düşürüldü.
- iv. Haziran ayında % 200 faizli süper Hazine bonusu çıkarıldı.

1.1.2.6. Yeniden Yapılanma Dönemi

90'lı yıllarda giderek artan iktisadi ve sosyal problemler bankacılık sektörünü negatif yönde etkilerken, bankacılık sektörünün yapısal, kurumsal ve yönetsel problemleri de iktisadi bunalımın derinleşmesine sebep olmuştur. 1990'da sistemde yaşanan problemlerin esas sebebinin kurumsal manada deregülasyon politikaları olduğu söylenebilir. Sektöre girişin kolaylaşması, mevduata uygulanan dispoñibilite oranlarıyla oynanması ve dispoñibilitenin DİBS'e yatırılması, tasarruf mevduatının tümünün sigortaya dahil edilmesi, yabancı para türünden mevduat kabulünün sınırsız olması ve Hazineye, bütçe açıklarını ticari bankalara borçlanarak finanse etme imkanının verilmesi gibi bazı uygulamalar bankacılık sektöründeki krizlerin nedenleri olarak sayılabilir (Çolak, 2001: 15-30).

Ekonomide yükselen enflasyon ve kamu açıklarının ciddi seviyelere ulaştığı bir ortamda, 2000 yılı başında enflasyonu düşürmek ve ekonomide büyüme ortamını tekrar oluşturmak için geniş kapsamlı bir ekonomik program yürürlüğe konulmuştur.

Programın uygulanmasıyla beraber faiz oranları beklenenden daha hızlı bir şekilde gerilemiş, enflasyon yavaşlamış, üretim ve iç talepte canlanmalar olmuştur.

Önemli bazı kamu işletmeleriyle ilgili çalışmaların istenilen amaca ulaşmaması, kamu bankalarıyla ilgili düzenlemelerde yaşanan birtakım problemler ve bazı siyasi belirsizliklerin etkisiyle uluslararası sermayenin gelişen piyasalara daha tedbirli yaklaşması, 2000 yılının ikinci yarısında Türkiye'ye dış kaynak girişinin azalmasına sebep olmuştur. Uygulanan para politikası gereğince likidite yaratım mekanizmasının döviz girişine bağlı olduğu bu yapıda dış kaynak imkânlarındaki bu daralma likiditedeki artışın da yavaşlamasına neden olmuştur. Artan likidite sıkışıklığının bir sonucu olarak Temmuz-Ağustos döneminde yüzde 30 dolaylarına gerilemiş olan kısa vadeli faiz oranları Eylül ayından itibaren tekrar yükselmeye başlamıştır. Bankacılık sektörünün likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığının arttığı bir dönemde ortaya çıkan faizlerdeki bu yükselme eğilimi bilhassa yabancı yatırımcıların izlenmekte olan programın sürdürülebilirliği konusundaki kaygılarını artırmıştır.

Fakat Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri bankacılık kesiminde hali hazırda yaşanan problemleri daha da ağırlaştırmış ve yeni problemler baş göstermiştir.

Bankacılık sektörü Kasım krizi ile faiz riski, Şubat krizi ile de faiz ve kur riski ile önemli kayıplar yaşamıştır. Yaşanan bu krizler; faizlerde ve enflasyonda artışa ve ekonomide bir belirsizlik ortamının oluşmasına neden olmuştur. Finansal sektörde yaşanan sorunlar reel kesime yönelik yeni kredi imkânlarını ortadan kaldırırken, reel kesimin kredi geri ödemelerinde de önemli sorunların çıkmasına sebep olmuştur.

Türk bankacılık sisteminin yaşadığı problemler, hem ülkenin diğer kesimlerinde yaşanan sorunlar hem de uluslararası finans piyasalarının yaşadığı sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bu sorunların neden kaynaklandığını net bir şekilde ayırt etmek zor olsa da, ana hatları ile temel sebepler belirlenebilmektedir. Bunlar,

- Türk bankacılık sektörünün kuruluşundan günümüze gelinceye kadar, bilhassa 1980 sonrası uygulamaya konulan reform politikaları sonrasında, karşılaştığı problemler,
- Kronik ve yüksek oranlı enflasyon,
- Kamu kesimi açıklarının boyutu ve finansman şekli,
- Sermaye, mevduat ve kredilerin yetersizliği,
- Piyasa yapısının oligopolistik özellikleri ve rekabet eşitsizliği,
- Para ikamesi ve açık pozisyon artışı
- Yüksek kaynak maliyeti şeklinde yazılabilir.

Türkiye’de 2000’li yıllara girilirken iktisadi istikrarın ve sürdürülebilir büyümenin sağlanabilmesi için, finansal sistem içinde ağırlığı oldukça fazla olan bankacılık kesiminin bahsedilen bu problemlerinin çözümü ve finansal sektörün yeniden yapılandırılması, uluslararası kriterlere göre düzenlenmesi ve denetlenmesi bir zorunluluktur. Bu noktada GEGP kapsamında bankacılık sektörünün düzenlenmesi için, dünyada krizler sonrasında yeniden yapılandırma sürecinde izlenen adımlar tekrar edilmiştir. Bu noktada, aktif yapıları zayıflayan ve sermaye yetersizliği yaşayan bazı bankalar TMSF’ye devredilerek sorunlar giderilmeye çalışılmıştır. Diğer bankalardan ise sermaye yapılarını güçlendirmek için birtakım tedbirler almaları ve sermaye artırımında bulunmaları talep edilmiş; istenilen koşullar sağlandığı takdirde bankalara devlet tarafından likidite desteğinin verileceği sözü verilmiştir. İkinci aşamada sermaye yapılarını güçlendirmede başarılı olamayan zayıf bankaların sektörden çıkması teşvik edilmiştir. Son aşamada ise bankacılık kesiminde yaşanan krizlerin sebebi olarak görülen etkin yönetim ve denetim eksikliğinin giderilmesi için birtakım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. GEGP kapsamında, bankacılık kesiminin düzenlenmesinden ve

denetlenmesinden sorumlu Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu (BDDK), ‘Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programını kamuoyuna duyurmuştur. Bahsedilen program aşağıdaki unsurları içermektedir:

- Kamu bankalarının operasyonel ve finansal yönden yeniden yapılandırılması,
- TMSF bünyesindeki bankaların özümlenmesi,
- Özel bankaların daha sağlıklı bir yapıya kavuŐturulması, gözetim ve denetim kapsamının g clendirilmesi,
- Sektörde etkinliğin artırılması.

Bu dönemde amaçları; bankacılık kesiminde alt yapı unsurlarını, uluslararası normlara uygun muhasebe ilkelerini ve denetim mekanizmasını oluşturmak olarak belirtilen 4389 sayılı Bankacılık Kanunu  ıkarıldı. Kanunda ifade edilen hedefler doğrultusunda bankacılık sisteminin yeniden yapılanması ve etkin denetimin sağlanması amacıyla BDDK kuruldu. 2000’de aktif olarak göreve başlayan BDDK ile bankacılık kesimindeki denetim ve düzenlemelerin uluslararası kurallara uygun, nesnel etkinlik  l tlerine göre tek elden ve bağımsız bir kurul tarafından gerçekleştirilmesi ve sisteme yönelik siyasi müdahalelerin azaltılması hedeflenmiştir.

1999 Haziran’ında  ıkarılan Bankacılık Kanununun yerini, uygulamada ortaya çıkan problemleri gidermek ve yaşanan tecrübeler neticesinde uluslararası bankacılık kriterlerine uygun olarak 2005’de hazırlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu almıŐtır. (Şahin, 2009: 496-8):

1.1.2.7. Bankacılık Sektöründe Mevcut Durum

Bankacılık sektörü, Türk finans sisteminin en önemli ögesi olmasının yanı sıra ekonominin tamamını etkileyen büyük bir sektördür. Bu sektör, ekonomide kaynak aktarımına aracılık eden finansal sistemin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bankacılık sektörünün finansal sistem içindeki göreli payı, ülkelerin iktisadi ve sosyal geliŐiminin seviyesine bağlı olarak deėiŐebilmektedir. Finansal sistem içinde bankacılık kesiminin göreli payı, genellikle, sosyal ve iktisadi geliŐmeyle doğru orantılı olarak azalmaktadır. Türkiye’de de zaman içinde bankacılık kesiminin finansal sistem içindeki payı azalmış olmasına rağmen yine de çok yüksek düzeydedir.

Türkiye’de finansal sistemin bilanço büyüklüğünün %88.3’ n  bankalardan oluşmaktadır. 2001 sonrasında finansal kesimde bulunan diğer kollardaki gelişmelere rağmen bankacılık sektörünün sistem içindeki ağırlığı açık ara sürmektedir.

2001 yılında yaşanan kriz sonrası bankacılık sektörünün toparlanması 2003 yılını bulmuştur. Bankacılık sektöründe, kriz sonrasında TMSF'ye devredilen bankalar olduğu gibi, birleşmeler de olmuş ve 2000 yılında 79 olan banka sayısı 2003 yılında 55, 2006 yılında 50'ye düşmüştür. 2010 yılı itibariyle sektörde toplam 49 banka faaliyet göstermektedir. Sahiplik açısından bakıldığında 2003 yılından itibaren sadece üç kamu bankası bulunmaktadır. Özel mevduat bankalarının sayısı azalırken, yabancı mevduat bankalarının sayısı ise 2005 yılından sonra artış göstermiştir. Yatırım ve kalkınma bankalarının sayısı 2004 yılında 13'e düşmüş ve sonra da bu sayıda bir değişim olmamıştır. Ayrıca sistemde dört tane katılım bankası faaliyette bulunmaktadır. Özel Finans Kurumları (ÖFK) ismiyle kurulan bu kurumlar Türkiye bankacılık sistemine 1984 yılında girmişlerdir. ÖFK, 1999 yılına kadar bankacılık yasasının dışında kalmış ve bankaların tabi oldukları karşılık ayırma yükümlülüğünden ayrı tutulmuşlardır.

1999' da çıkarılan 4389 sayılı yasa ile ÖFK' nın ayrıcalıklarına son verilmiş, 2005'de çıkarılan 5411 sayılı Bankacılık Kanununa dahil edilmiş ve isimleri katılım bankaları olarak değiştirilmiştir.

Kriz sonrasında küçülmeye giden bankalar, birleşmeler ve sistemden kopmaların etkisiyle şube sayılarını azaltmışlardır. 2004' den sonra ise şube sayılarında artış olmuş; banka sayısı azalmasına rağmen şube sayısında 2004-2010 yılları arasında %55 oranında bir artış yaşanmıştır. Şube sayısındaki artışla doğru orantılı olarak personel sayısı da artmıştır. Ayrıca bankalar, ATM ve POS makine sayılarını ve kredi kartı sayılarını da düzenli bir şekilde artırmışlardır.

1.1.2.7.1. Bankacılıkta 2011-2017 Arası Dönem

2010 yılından sonra banka sayılarında düzgün bir artış ya da azalış yaşanmamıştır. 2011 yılında 48 olan banka sayısı, 2017 yılında 51'e yükselmiştir. Şube sayıları 2010 ve önceki yıllara göre artış göstermiş ancak daha sonrasında düzgün bir grafik çizememiştir; 2011 yılında 10.591 olan şube sayısı 2017 yılında 11.663'e yükselmiştir. Banka sayısı azalmasına rağmen personel sayısında diğer yıllara nazaran bir artış yaşanmıştır.. Ayrıca bankalar, ATM ve POS makine sayılarını ve kredi kartı sayılarını düzenli bir şekilde olmasa da artırmışlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL ÖZELLİKLERİ

Mali sistem, varlıkların tasarruf sahipleri ve yatırımcılar arasındaki dönüşümüne aracılık ederek likidite sağlamakta, tasarruf sahiplerinin alternatif varlıklara yatırım yapmasına olanak sağlayarak riski paylaşmaktaki ve bilgi üretmektedir. Mali sistemin temel fonksiyonu, fonların tasarruf sahiplerinden yatırımcılara, yatırımcılardan ise getirisiyle birlikte tasarruf sahiplerine aktarılmasına aracılık etmektir. Kurumsal düzeyde, mali sistemde sayılan işlevleri yerine getiren iki çeşit piyasa vardır. Bunlar,

- Tasarruf sahipleri ve yatırımcıları doğrudan bir araya getiren sermaye piyasaları,
- Tasarruf sahipleri ve yatırımcıları dolaylı yollarla bir araya getiren mali aracılık hizmetleridir. Bu hizmetleri gerçekleştiren kurumlar ise bankalardır.

Banka, tasarruf sahiplerinden topladığı mevduatı, yatırımcılara kredi olarak tahsis eden bir kurumdur. Modern bankacılık sistemlerinde, belirli alanlarda yoğunlaşmış uzman bankalara ek olarak mevduat toplama, kredi tahsisatı, gayrimenkul hizmetleri, sigortacılık ve menkul kıymet işlemleri gibi birçok alanda mali hizmet sunan bankalar da vardır.

Bankalar faaliyetlerine göre “ticari bankalar” ve “yatırım bankaları” olarak ikiye ayrılmaktadır. Ticari bankalar; mevduat, kredi, para transferi ve ödeme hizmetlerini; yatırım bankaları ise menkul kıymet aracılığı, portföy yönetimi, yatırım ve finansman danışmanlığı hizmetlerini sunmaktadır.

Öte yandan ticari bankacılık hizmetleri de kendi arasında “perakende bankacılık” ve “toptan bankacılık” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Perakende bankacılık, bireylere ve küçük orta ölçekli firmalara sunulan bankacılık hizmetlerini, toptan bankacılık ise finansal kuruluşlara ve büyük şirketlere sunulan büyük hacimli bankacılık hizmetleri ile bankalar arası piyasa işlemlerini kapsamaktadır (Pond 2007, 20-21)

Tablo 1. Banka Bilançosu

Aktif	Pasif
Kasa	Bankalar arası Para Piyasası Mevduatı
Bankalar arası Para Piyasası	Mevduat
Kredileri	-Vadesiz
Krediler	-Vadeli
-Kamu Sektörü	Yapısal Krediler
-Özel Sektör	Özkaynaklar
Dönem Karı/Zararı	
-Tüketiciler	
İştirakler	
Demirbaş/Arazi ve Bina	

Bankalar tasarruf fazlası bulunan gerçek ve tüzel kişilerin fonlarını kullanarak ödemeler sistemine katılır ve bu fonları tasarruf açığı bulunan kamu sektörü, tüketiciler vb. aktarmaktadır. Bankaların standart bilançoları Tablo 1’de gösterildiği gibidir. Bankaların aktif yapıları içinde önemli miktarda mali varlık portföyleri vardır. Bunlar, nakit ve bankalar arası para piyasası kredileri gibi kısa vadeli varlıklar ile hazine bonusu ve devlet tahvili gibi sabit getirili kamu menkul kıymetleri, şirketler kesimine tahsis edilen ticari, yatırım ve gayrimenkul kredileri ve tüketici kredileri gibi uzun vadeli kaynaklardan oluşmaktadır. Evrensel bankacılığın bulunduğu ülkelerde bankaların diğer şirketlere katılmalarına da müsaade edilmektedir. Bankalar faaliyetlerini devam ettirebilmek için gereken bina ve demirbaşlara da sahiptirler. Bankaların pasif tarafı aktiflere eşittir ve en önemlisi bankalar arası para piyasası mevduatı ile gerçek kişilerden ve şirketler kesiminden toplanan kısa ve uzun vadeli mevduattan oluşmaktadır. Bankalar arası para piyasası mevduatı ve büyük ticari şirketlerden sağlanan fonlar toptan mevduat, diğerleri ise perakende mevduat olarak adlandırılmaktadır. Banka bilançoları içerisinde, genelde, toptan ve perakende borçlar yapısal kredilerden yapısal krediler ise özkaynaklardan daha büyük bir paya sahiptir. (Fama, 1980; Fry, 1995: 293-296; Heffeman, 1996:15-30; Bhattacharya ve diğerleri 1998; Freixas and Rochet, 1998:1-8; Goodhart ve diğerleri: 10-12; Bossone, 2000).

Schumpeter (1912) bankaların, yalnızca satın alma gücünün değişimine aracılık eden alelade bir kurum olmadıklarını; tersine satın alma gücünü kendilerinin

yarattıklarını ve dağıtımını yaptıklarını iddia etmektedir. Banka verimli kaynakların sahipleri ile yeni üretim tekniklerini uygulamak isteyen yatırımcılar arasında durmaktadır. Merkezi bir otorite bu sürece müdahale etmediği takdirde banka, kalkınmanın dinamiği olacaktır. Banka yeni üretim tekniklerinin oluşturulması için toplum adına girişimcileri görevlendirmektedir. Sonuçta; banka, kaynak tahsisatı sürecinin önemli aktörlerinden birisidir (Fry, 1995: 22-23).

2.1. Mali Aracılık İşlevleri ve Bankaların Özellikleri

Freixas ve Rochet (1998:2-8) 20 yıl önce bankacılık sisteminin aracılık işlevlerini dört temel alanda sınıflandırmıştır.

- 1.Ödemeler sistemine erişim sağlanması.
- 2.Fon kaynaklarının kullanılması.
- 3.Risk yönetimi.
- 4.Bilgi üretimi ve gözetim.

Birer ticari işletme olarak bankalar kâr elde etmek için faaliyetlerini devam ettirirken, ekonomik sistemin bir parçası olarak birçok görevi üstlenirler. Bu görevleri sıralayacak olursak:

- Finansal aracılık,
- Likidite yaratmak,
- Kredi talep edenlerin değerlendirmesi ve gözlemlemesi,
- Asimetrik bilgi probleminin çözülmesi,
- Para politikalarının etkinliğini arttırmak,
- Ekonomik istikrarı etkilemek,
- Ölçek ve kapsam ekonomileri,
- Ödeme sistemlerinin etkinliğini arttırmak,
- Dış ticaretin fonlanması ve ihracatı teşvik etmek.

Bankalar, hem üretimi finanse etmek için likidite yaratılan kredi piyasalarında hem de tasarruf sahipleri tarafından biriktirilen mevcut likiditeyi yatırımlara tahsis etmek amacıyla mevduat piyasalarında faaliyet göstermektedir. Bu faaliyetler kapsamında bankalar, kendi sorumluluklarında ve kredi sözleşmeleri şartları kapsamında, kendilerine verilen mevduatı kredi müşterilerine tahsis etmek için yeni para (banka parası) oluşturabilmekte ve dönüşümüne aracılık ettikleri fonların

sorumluluğunu veya risklerini taşımaktadır. Diğer kredi kurumları ve sanayi firmaları ile mukayese edildiğinde, bu işlevler bankaları farklı kılmaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, kredi kullanıcılarının birçoğunun önemli bir finansman kaynağı olması ve ödemeler sistemini yönetmesi nedeniyle bankaların mali sistem içerisinde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Türk mali sistemi içerisinde banka aktiflerinin payı % 90 civarındadır. Mali sistem içerisindeki hakim durumu sebebiyle, mali sistemin diğer kurumlarıyla mukayese edildiğinde bankacılık sisteminin işleyişinin tehlikeye girmesinin sebep olacağı mali istikrarsızlığın maliyeti de daha büyük olacaktır.

2.2. Bankacılık Sektörünün Önemi Ve Düzenlenmesi

Bankacılık sektörünün ekonomide iki önemli özelliği vardır. Başta, ekonomik büyümeye doğrudan katkıda bulunan reel sektör firmalarından farklı olarak bankalar, sermaye aktarımına aracılık ederek yatırımı ve üretimi kolaylaştırmak ve tüketimi canlandırmak yoluyla ekonomik gelişmeye dolaylı olarak katkı sağlamaktadır (Canoy vd. 2001, 16; Northcott 2004, 1). Ayrıca bankacılık sektörü, aracılık faaliyetleri sebebiyle diğer sektörlerle göre risklere daha açık, krizlere ve istikrarsızlığa daha yatkındır. Sektördeki istikrarsızlık ise bütün finansal sisteme etki ederek kredilerin daralmasına, tasarrufların yok olmasına ve bu suretle ekonomik ve sosyal maliyetlere neden olabilmektedir. Bu sebeplerle diğer sektörlerden “farklı” olduğu düşünülen ve “özel” olarak nitelendirilen bankacılık sektörünün etkin işleyişi ve istikrarı ekonomi için vazgeçilmezdir (Carletti 2007, 4; OECD 2009, 34).

2.2.1. Bankaların Temel Fonksiyonları ve Ekonomik Büyümeye Katkıları

Bankacılık sektörünün kaynak tahsisinde etkinliğe ve ekonomik büyümeye katkısı, bankaların aracılık hizmetlerindeki fonksiyonları aracılığıyla gerçekleşmektedir (Freixas ve Rochet 2008, 2). Bu fonksiyonlardan birincisi olan varlık dönüşümüne göre bankalar ölçek ve kapsam ekonomileri sayesinde, küçük hacimli ve kısa vadeli mevduatı büyük hacimli, orta-uzun vadeli kredilere dönüştürmektedir. Ayrıca bankalar, varlık ve yatırımlarını çeşitlendirerek yüksek riskli kredileri, düşük riskli mevduata çevirmektedir (Matthews ve Thompson 2005, 34-35; Casu vd. 2006, 7-8). Bankaların diğer fonksiyonu ise tasarruf sahipleri ve yatırımcılar için işlem maliyetlerini düşürmektir (Freixas ve Rochet 2008, 18).

Öte yandan bankalar, müşterilerine sağladıkları kredileri izlemek ve değerlendirmek yoluyla, kredi müşterilerinin güvenilirliğini ve yatırımların riskliliğini belirlemektedir. Bunun sonucunda da kredi portföyünün kalitesi artarken önemli bir bilgi birikimi sağlanmaktadır (Matthews ve Thompson 2005, 4247). Son olarak bankaların risk yönetimi faaliyetleriyle risklilik düzeylerini kontrol altında tutmaları, aracılık işlemlerinin etkinliği için gerekli olup bankaların temel fonksiyonları arasında yer almaktadır (Freixas ve Rochet 2008, 265).

2.2.2. Bankacılık Sektöründe Risklilik ve İstikrarsızlık

Bankacılık sektörü sahip olduğu yüksek düzeydeki risklilik sebebiyle istikrarsızlığa çok meyillidir. Diğer taraftan sektördeki istikrarsızlık, finansal krizlere neden olarak bütün ekonomiyi etkilemektedir. Risk ise genelde, bankaların aracılık faaliyetlerinden, yatırım kararlarından ve bilgi asimetrisinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bankalar eş zamanlı mevduat çekimleri sebebiyle iflas riski ve sistemik kriz riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir.

Bankacılık sektöründe oluşan istikrarsızlığın nedenleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

- Aracılık Faaliyetlerinden Kaynaklanan Riskler
- Bankaların Yatırım Yaparken Aşırı Risk Alması
- Bilgi Asimetrisinin Sebep Olduğu Riskler
- Banka Hücumları ve İflas Riski
- Bireysel Risklerin Yayılması ve Sistemik Kriz Riski

2.2.3. Bankacılık Sektörünün Düzenlenmesi

Bankacılık sektörünün ekonomide önemli bir yere sahip olması sebebiyle istikrarlı ve etkin işleyişinin gerekliliği, sektörün sıkı bir düzenlenmeye tabi olmasını zorunlu kılmıştır. Düzenleme ile bankaların riskliliği kontrol altında tutularak istikrarın ve bu şekilde tüketici ile yatırımcıların korunması hedeflenmiştir (Canoy vd. 2001, 45; Carletti 2007, 14). Zira 1930'lardaki finansal krizler, bankaların risk alma eğilimi sebebiyle bankacılığın kırılgan ve krize müsait bir sektör olduğunu kanıtlamıştır. Bu nedenle 1970'lere kadar pek çok ülkede bankacılık sektörü, pazar dinamiklerini kısıtlayan yapısal düzenleyici kurallarla sıkı bir biçimde düzenlenmiştir. Fakat 1970'lerde bankacılık sektörünün düzenlenmesinde yaşanan serbestleşme ve reform

süreciyle, yapısal düzenlemeden pazar odaklı düzenlemeye geçilmiş ve pek çok kısıt kaldırılarak rekabetle uyumlu düzenleme araçları benimsenmiştir. Bunun sonucu olarak da sektörde rekabetin rolü artmış, pazar gücü azalmış, bankaların pazardan çıkışının ve devralınmasının önü açılmıştır (ICN 2005, 3-6).

Bu kapsamda günümüzde bankacılık sektörünün düzenlenmesi, bankaların risklilik düzeyini kontrol altında tutmayı hedefleyen ve sermaye yeterliliğini temel alan “ihtiyatlı düzenleme”ye dayanmaktadır. Buna göre bankaların riskliliğe karşı yeter miktarda öz sermaye bulundurması gerekmektedir (Canoy vd. 2001, 47; ICN 2005, 11). Buna ek olarak bankalar, likidite bulundurma yükümlülüğüne, sektöre girişe yönelik sınırlamalara, faaliyet alanı ve hissedarlık kısıtlarına tabidir. Ayrıca, düzenleme kapsamında mevduat sigortası ile bankaları krizden korumaya yönelik zımni garanti politikaları bulunmaktadır (ICN 2005, 2).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE REKABET

3.1. Bankacılık Sektöründe Rekabetin Önemi

Bütün dünyada bankacılık sektörü devamlı bir değişim içerisinde. Bu değişim, bankaların risklerini çeşitlendirmek için onları yeni iş türlerine yönelmekte, bankalar ülke dışında faaliyet göstermekte ve sınır ötesi birleşmeler ile dışa açılmaktadırlar. Ayrıca banka dışı finansal kurumlar, bankaların kendi sahası olan piyasa segmentlerine girmektedirler. Bu gelişmeler, yeni bilgi teknolojileri, araçların devre dışı bırakılması, serbestleşme ve Euro'nun yürürlüğe girmesiyle hızlanarak, bankacılığın suretini değiştirmiş (Canoy ve diğerleri:2001) ve kaçınılmaz bir rekabet ortamı oluşturmuştur. Bu ortamda politika yapıcılar rekabet sürecini, fayda ve maliyetleri arasında denge oluşturacak düzenlemelerle yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Ancak, bankacılık sektöründe etkinlik ve istikrarı aynı anda sağlarken ekonomik büyümeyi ve refahı da destekleyecek rekabet düzeyinin ne olması gerektiği, cevabı bulunamayan sorulardandır.

Finansal sistemin etkin bir biçimde işlemlerini sağlamaya yönelik politik yaklaşımlar, rekabete dayalılık ve piyasa güçlerinin çalışması hususlarına önem vermektedir (Bröker,1992). Diğer sektörlerde olduğu gibi finansal sektörde de rekabetin derecesi finansal hizmet üretiminin etkinliği, finansal ürünlerin niteliği ve sektörel yeniliğin derecesi yönünden önem arz etmektedir (Claessens, Leaven, 2004:563).

Rekabetçi piyasalar teorisinin geçerliliği bazı katı varsayımlara dayanmaktadır. Şayet bu varsayımlar yerine getirilmezse, kaynakların tüketicilere en iyi hizmeti sağlayacak biçimde dağıldığı sonucuna varılamaz. Bu varsayımlardan üç tanesi bankacılık ile ilişkilidir (Kidwell, Peterson, 1990:232). Bunlar:

- 1) Giriş Kısıtlamalarının Olmaması
- 2) Çıkış Kolaylığı
- 3) Doğal Tekellerin Olmaması

Ampirik ve teorik olarak gösterilen bir başka etki ise, finansal sektörde rekabetin derecesinin firmaların ve hane halklarının finansal hizmetlere ve dış finansmana girişini, sonrasında da bütün ekonomik gelişmeyi etkilemesidir (Claessens, Leaven, 2004:563-564).

3.2. Bankacılık Sektörü İçin Rekabet Yaklaşımları

Bankacılık çalışmalarına yön veren yaklaşımlar, Deb ve Murthy (2008:26) tarafından dört grupta ele alınmıştır. Bu çalışmaların içerikleri aşağıdaki gibi olup, bilhassa Endüstriyel Organizasyon Yaklaşımı, bankacılık sektöründe rekabet analizine ilişkin modeller için bir alt yapı oluşturmaktadır.

- Bankaların birer finansal kurum olarak ekonomik gelişmelerle olan ilişkisinin analizi,
- Bankaların finansal yönetim yönünden incelenmesi,
- Merkez Bankaları ile ticari bankalar arasındaki ilişkilere odaklı para politikası yaklaşımları,
- Endüstriyel Organizasyon Yaklaşımı.

Bankacılık sektöründeki rekabet ile ilgili araştırmalar iki yönde gelişmektedir.

Bunlar:

3.2.1. Yapısalci Yaklaşımlar

Bu tür yaklaşımlar, bir sektörde rekabetin derecesinin, firma sayısı ve yoğunlaşma dereceleri gibi bazı piyasa yapısı göstergeleri ile açıklanabileceğini savunur. Bu yaklaşımlar aşağıda ifade edileceği üzere dört grupta incelenmektedir.

3.2.1.1. Yapı-Davranış-Performans Paradigması

Yapı-Davranış-Performans paradigmasına göre, bir sektördeki rekabetin derecesi firmaların davranışlarına bağlı olarak açıklanabilir ve davranış piyasanın yapısal özelliklerine bağlıdır.

Yapı-davranış-performans paradigmasının temel bileşenlerini tanımlayacak olursak:

- Piyasa Yapısı,
- Piyasa Davranışı,
- Piyasa Performansı: Piyasa performansının temel unsurları aşağıdaki gibidir.
 - Etkinlik,
 - Doğruluk,
 - İlerleme.

3.2.1.2. İşbirliği Hipotezi

Bain (1951) tarafından geliştirilen İşbirliği Hipotezine göre yoğunlaşma, firmalar arasındaki gizli anlaşmaya dayalı davranışları teşvik ederek rekabeti zayıflatır (Casu, Girardone, 2006:443). İşbirliği hipotezine göre yüksek yoğunlaşma, örtülü anlaşmaların maliyetini düşürür ve bunun neticesinde kredilere daha yüksek fiyat uygulanırken, mevduata ödenen faizler düşer, ücretler artar vs. Rakipler birbirlerinin davranışlarını inceleyerek hareket ederler ve rakipler bu inceleme sonuçlarından hareketle faaliyetlerini belirlerler.

3.2.1.3. Etkinlik Hipotezi

Bu yaklaşıma göre, yoğunlaşmış piyasalarda faaliyet gösteren bankaların nispeten yüksek olan kârları, büyük bankaların küçüklere göre daha etkin çalışmasının bir neticesidir. Demsetz (1973), etkinlik hipotezinin temellerini oluşturduğu çalışmasında, rekabetçi yapının baskısında ve etkili giriş engellerinin olmaması halinde, bir sektörün çıktılarının birkaç firmada yoğunlaşmasının, ürünlerin üretilmesinde ve fiyatlamasındaki üstünlükten ya da sadece birkaç firmanın faaliyet gösterdiği sektörel yapının üstünlüğünden kaynaklandığını belirtmektedir.

3.2.1.4. Yarışılabilirlik Teorisi

Ekonomik araştırmalar göstermiştir ki, piyasaya girişler rekabet sürecinin önemli bir unsurudur. Son yıllarda geliştirilen dinamik modeller, piyasaya girişlerin, mevcut firmaların ekonomik davranışları üzerindeki etkilerinin ampirik araştırmalara dahil edilmesine fırsat vermektedir. Dinamik modeller, giriş ve genişlemelerin eksik rekabetin sebep olduğu olağanüstü kârları düşürmeye çalıştığı rekabetçi süreci incelemektedir. Ampirik çalışmaların birçoğu, doğrudan girişlere değil de girişin yapay değişkeni (Proxy) olarak piyasa yoğunlaşmasındaki değişikliklere bakarak girişin piyasa davranışı üzerindeki etkilerini incelemektedir (Amel, Liang:1997:59). İlk olarak Baumol, Panzar ve Willing'in (1982) tanıttığı bu yaklaşım, "Yarışılabilir Piyasalar Teorisi" olarak bilinir.

3.2.2. Yapısal Olmayan Yaklaşımlar

Yapısal olmayan yaklaşımlar, piyasa yapısı ve yoğunlaşma dışındaki, giriş-çıkış engelleri ve piyasanın genel yarışılabilirliği gibi faktörlerin de rekabetçi davranışı etkileyebileceğini savunmaktadır.

Yapısal olmayan rekabet ölçüleri temel olarak Lerner'in (1984) piyasa gücü ölçüsüne dayanmaktadır.

3.2.2.1. Lerner Endeksi

Lerner tarafından ortaya koyulan bu varsayım, piyasa yapısının nispi marjlar yoluyla ifade edilebileceğini, oligopol rekabet modellerinin nispi marj [(Fiyat-Marjinal Maliyet)/Fiyat] ile piyasanın yapısal ve rekabetçi koşulları arasındaki denge ilişkisini tanımladığını ifade eder.

3.2.2.2. Panzar-Rosse Modeli

Bu model, banka ve sektör düzeyinde kârı maksimize ederek denge çıktı düzeyi ve denge banka sayısını belirleyen genel bir bankacılık piyasası modelinden türemiştir. Piyasa yapısını tanımlayabilmek için modelde, H-istatistiği adı verilen bir ölçü kullanılmaktadır. Bankacılık sektöründe piyasa yapısının belirlenmesiyle ilgili yapılan ampirik çalışmalar, Panzar ve Rosse (1987) H istatistiği tahminine yöneliktir.)

3.3. Yerli ve Yabancı Bankaların Rekabet Stratejileri

Yabancı banka girişleri iki farklı şekilde gerçekleşebilir. Bunlar:

- Şube ve yan kuruluşlar yoluyla,
- Var olan bir kuruluşu satın almak yoluyla.

İki stratejinin de bazı olumlu ve olumsuz tarafları bulunmaktadır. Organik büyüme zaman almakta ve yerel piyasa koşullarına yabancı olmakla ilgili bazı riskler içermektedir. Var olan bir kuruluşun azınlık veya çoğunluk paylarını almaksa içsel yeniden yapılandırmayı ve personelin ve faaliyet süreçlerinin transferini gerektirmektedir (Pomerleano, Vojta, 2001).

Var olan bankalarla rekabet edebilmek için yabancı bankalar daha düşük faiz marjı uygulamakta ve potansiyel olarak finansal aracılığı beslemektedir. Yeni kurulan bankalar bilhassa düşük marjlarla faaliyet göstermektedir. Ancak, böyle girişlerin refah üzerindeki etkisi kesin değildir. İkincisi, daha fazla yabancı varlığı marjlarda genel bir

düşüşe neden olmamaktadır. Daha geniş çaplı yabancı banka varlığı bankacılık sisteminin genelinde maliyetlerin düşürülmesine yardımcı olur. Büyük olasılıkla yerli bankaları kendi müşteri tabanına el uzatmakla tehdit eden potansiyel rekabet, banka müşterilerinin yararına olacak biçimde maliyet azaltımı baskısı yaratır. Böylelikle, yabancı girişlerinin uzun vadeli faydaları bankacılık sisteminin maliyet yapısının düşürülmesinden kaynaklanır (Peria, Mody, 2004).

Yabancı bankalara rekabet avantajı sağlayan faktörler; yerli bankaların başarıyla sunamadığı ürünler, kur faaliyetleri, türev ticari faaliyetler, sınır ötesi menkul kıymet aracılığı, birleşme ve devralmalar, ticaretin finansmanı, döviz, nakit yönetimi, global emanet ve yatırım hizmetleridir. Yerel bankalar ise genelde yerel yetenekler gerektiren fon temini ve *know – how*⁵ gibi ürünlerde rekabet üstünlüğüne sahiptirler (Pomerleano, Vojta, 2001).

5 Bir firmanın kendisinin bularak geliştirdiği ve sahip olduğu üretim teknolojisi, satış teknikleri veya işletme yönetimiyle ilgili bilgi birikimi.

3.4. Bankacılık Sektöründe Rekabetin Etkileri

Rekabetin etkileri, beş grupta incelenmektedir. Bunlar aşağıda ifade edildiği gibidir.

- Rekabet, Ekonomik Büyüme ve Refah İlişkisi
- Rekabet ve Faiz Oranları İlişkisi
- Rekabet- İstikrar İlişkisi: Finansal istikrar demek, güçlü ve sağlam finansal kurumlar, istikrarlı piyasalar ve sağlıklı işleyen ödeme sistemleri demektir (Özince: 2005). Finansal istikrar iki temel şarta bağlıdır (Aras, Müslümov: 2003). Bu koşullar:
 - i. Finansal sistemde temel kurumların istikrarlı oluşu, başka bir ifadeyle, dış yardım ya da herhangi bir müdahale olmadan sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getirmelerine imkân sağlayacak güvenin olması,
 - ii. Temel piyasaların istikrarlı oluşu; piyasa katılımcılarının piyasadaki arz-talep dengesini yansıtan fiyatlarla güvenle işlem yapması ve temel göstergelerde köklü bir değişiklik olmadığı takdirde, kısa dönemde fiyatlarda önemli dalgalanmaların olmaması.

Finansal istikrarın önemli karakteristikleri vardır. Bunlardan biri, insan unsurunu ve geleceğe ilişkin bir zaman boyutunu içermesidir. Bu özellik insanların

yükümlülüklerini yerine getireceği ve borçların zamanında geri ödeneceği varsayımı ile ilgilidir. Bundan dolayı, finansal sektör ileriye dönük temel belirsizlikler içerir (Özince: 2005).

Beck'in (2008) yaptığı literatür araştırmasına göre rekabet ve istikrar arasındaki ilişkileri açıklayan iki teori vardır. Bunlar:

- Rekabet-Kırılganlık Hipotezleri
- Rekabet-İstikrar Hipotezleri

3.3.3.1.Rekabet-Kırılganlık Hipotezleri

Rekabet-Kırılganlık Hipotezleri, bankalar arasındaki rekabetin, ekonomik istikrar üzerinde tamamiyle olumsuz etkiler yaratacağı görüşünü savunur. Bu hipoteze göre rekabetin istikrar üzerindeki olumsuz etkileri aşağıda belirtilen kanallarla gerçekleşir :

- Risk Kanalı,
- İlişki Bankacılığı Kanalı,
- Bankalar arası Piyasa Kanalı,
- Diğer Kanallar

3.3.3.2. Rekabet-İstikrar Hipotezleri

3.3.3.2.1. Yüksek Aktif Riski

Yüksek Aktif Riski, daha yoğunlaşmış piyasaların daha kırılgan olacağı görüşünü savunur. Bu argümana göre, bankalar arasındaki rekabet kredi faizlerini düşürme eğilimindedir ve bu ise, yüksek mevduat faizlerinin bankaları daha riskli yapmasıyla aynı sebeple borç alanları daha güvenli hale getirir (Wagner: 2007).

3.3.3.2.2. Batırılmayacak Kadar Büyük Olma Problemi

Rekabet-istikrar hipotezine göre, dağılmış bankacılık sistemlerinde yoğunlaşmanın yüksek olduğu piyasalarda genelde daha az sayıda banka bulunmaktadır ve banka sayısı az olduğunda politika yapıcılar bankaların batmasından daha fazla endişe duyarlar. Bu varsayımdan hareketle, yoğunlaşmış piyasalardaki bankalar, “batmak için çok büyük” ya da “batmak için çok önemli” şeklindeki örtülü politikalar vasıtasıyla daha fazla sübvansiyon veya devlet yardımı alırlar, bu ise bankaların risk alma eğilimlerini arttırır (Yeyati, Micco; 2007). Sonuçta, bankacılık sisteminin

kırılganlığı artar. Ayrıca, yoğunlaşmış sistemlerde daha büyük bankaların bulunması, yoğunlaşma ve sistemik kırılganlık arasında pozitif bir ilişkiyle sonuçlanacak biçimde bulaşma riskini arttırır (Beck; 2008:10).

3.3.4. Rekabet-Etkinlik İlişkisi

Etkinlik, kıt kaynakları minimum maliyetle kullanarak amaca ulaşmaktır (Canoy ve diğerleri:2001).

Etkinlik, işletme faaliyetlerinin birçok boyutuna uygulanabilir (Amel ve diğerleri: 2003:5).

Rekabet ve etkinlik arasındaki ilişkiye bakıldığında, çift yönlü bir etkileşim olduğu görülmektedir. Buna göre, rekabetin yoğun olduğu bir ortamda bankaların kendilerine rekabet avantajı sağlamaya yönelik gayretleri, etkinliklerinin de artmasını sağlayacaktır. Dolayısı ile rekabet, bankaları etkin olmaya zorlayacaktır.

Rekabet ve Etkinlik arasındaki ilişkileri ele alan hipotezler aşağıdaki gibidir.

3.3.4.1. Rekabet-Etkinlik Hipotezleri

Rekabet-Etkinlik Hipotezi: Rekabet-etkinlik hipotezine göre rekabetteki artış, firmaların etkinliklerinde artışa sebep olmaktadır. Rekabetteki artışlarsa farklı kanallardan bankaların etkinlik düzeylerini artırmaktadır. Örneğin, Zarutskie'e (2013) göre rekabetteki artış bankaları uzmanlaşmaya, borç verme teknolojilerini uyarlamaya ve belli tip kredi ya da müşteriye doğru yönlendirmektedir. Böylece bankalar işlem maliyetlerini azaltıp kredi kullananları daha yakından takip ederek etkinliklerini artırabilmektedir.

Chen'e (2007) göre rekabet, bankaların borç verme etkinliklerini artırarak kredi risklerinde düşüğe sebep olmaktadır.

Evanoff ve Örs'e (2002) göre ise etkin firmaların piyasaya girişi ile birlikte etkisiz firmalar maliyet etkinliklerini artırmaktadırlar.

İhtiyatlı ve Etkin Yönetim Hipotezi: İhtiyatlı ve Etkin Yönetim Hipotezine göre, rekabetçi ortamlarda bankaların gözetim ve kontrol yöntemleri daha incelikliken, tekeli piyasalarda gözetim ve denetim harcamaları daha azdır. Daha az riskli borçlular da, iyi ve kötü borçluyu birbirinden ayırabilen bankalardan kredi almayı tercih ederler. Çünkü iyi borçlular krediye daha iyi erişim ve daha yüksek kredi limitleri manasında yarar sağlayabilirler.

Schaek ve Cihak'ın (2008) yapmış oldukları çalışmaların sonuçlarına göre, rekabet etkinliği ve bankaların sağlamlığını arttırır. Bu da Rekabet-Etkinlik hipotezini doğrular niteliktedir.

3.3.4.2. Rekabet-Etkinsizlik Hipotezleri

Rekabet-Etkinsizlik Hipotezi: Bu hipotez, rekabetin etkinliği azaltacağını iddia eder. Bunu da bazı nedenlere bağlar. Bunlar:

- Yüksek rekabet, banka ve müşterileri arasında daha az istikrarlı ve daha kısa süreli ilişkilerden kaynaklanabilir. Çünkü rekabet arttıkça müşterilerin firma değiştirme eğilimleri de artar. Bu olay, borçluların gözetimi için ek kaynaklar gerektiren bilgi asimetrilerini arttırır.
- Bankalar rekabetçi ortamlarda müşterileri ile daha kısa süreli ilişkiler beklediğinden, ilişki kurma çabalarını azaltırlar, bu ise bilginin değerini azaltır ve yeniden kullanılabilirliğini engeller. Birlikte ele alındığında bu çıkarımlar, bankaların ulaştığı özel bilgilerin değerinin azaldığını göstermektedir. Dolayısı ile bankalar, ATM yatırımları, yeni bilgi sistemleri ve atak pazarlama çabaları yoluyla eski müşterilerini korumak ve yeni müşteriler çekmek için daha fazla harcama yapmak durumunda kalırlar. Böylece rekabetin artması etkinliğin azalmasına sebep olur (Schaek ve Chiak: 2008).

Zayıf ve Etkin Olmayan Yönetim Hipotezi: Rekabetin etkinliği olumsuz yönde etkileyeceğini, bunun ise bankanın sağlamlığını azaltacağını iddia etmektedir. Etkinlikte azalma söz konusu olduğu zaman kurumlar, eski müşterileri korumak ve yeni müşterileri kazanmak için harcama yapmakla meşgul olacaklardır. Sonuçta, yetersiz kaynaklar menkul kıymet aracılık standartlarına ve borçluların gözetim ve denetimine harcanacaktır.

3.3.5. Rekabetin Olumsuz Etkileri

Rekabetin aşırı olmasının sebep olduğu olumsuz durumlar iki başlık altında incelenmektedir. Bunlar:

- **Asimetrik bilgi:** Bir işlemle ilgili olarak taraflardan birinin belli bir bilgiye sahipken, diğer tarafın bu bilgiye sahip olmaması durumudur.

- **Marka değeri:** Demsetz ve diğerleri 1996 yılında yapmış oldukları çalışmada, marka değeri ve risk alımı arasındaki ilişkiyi 1986–1994 yılları arasında incelemiştir. Marka değeri ile bankanın varlıklarının, yükümlülüklerinin ve bilanço dışı pozisyonunun riskini ve kaldıracı da kapsayan, hisse senedi getirisinin değişkenliğine bağlı risk ölçüsü arasında negatif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Dahası, marka değeri yüksek olan bankaların daha yüksek sermaye tuttukları ve marka değeri düşük olan bankalara göre daha az riskli varlık bulundurdukları gözlenmiştir. Riskli krediler bulundurma eğilimleri diğer bankalarla örtüşmekle birlikte, marka değeri yüksek olan bankalar daha iyi çeşitlenmiş kredi portföylerini koruyabilmektedirler (Demsetz vd, 1996).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. OYUN TEORİSİ

4.1. Oyun Teorisi ve Tarihsel Gelişimi

4.1.1. Oyun Teorisi

Oyun teorisi, iktisadın hemen hemen her alanında kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Endüstriyel organizasyondan uluslararası ticarete, emek piyasalarından politik ekonomiye kadar birçok sektörde uygulama alanı bulmaktadır. Ayrıca sosyal hayatın her alanı, özü itibarıyla strateji ve etkileşim kavramlarının uygulama alanı olduğundan dolayı sosyoloji, psikoloji ve siyaset gibi birçok alanda da oyun teorisinin analitik araçları yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bundan dolayı oyun teorisinin en önemli fonksiyonlarından biri, sosyal bilimler arasında interdisipliner çalışmaların ortaya çıkışına aracı olma potansiyeli taşımasıdır. Aumann ve Hart'e (1992) göre oyun teorisi sosyal bilimlerin rasyonel yönünün analizi için bir şemsiye veya "birleşik alan teorisi" olarak görülebilir. Etkileşim içeren sosyal hayatın bütün durumlarına bir prensip olarak uygulanabilecek bir metodoloji sunar.

Oyun teorisi, kaynakların kıt olduğu bir ortamda iki veya daha fazla sayıda karar alıcının paylaşım sürecini inceleyen bir yöntemdir. Oyun modellerinde karar alıcılara "oyuncu" denilmekte ve bu oyuncular belirli bir kazancı elde etmek için tercih yapmaktadırlar. En az iki oyuncu ile oynanan ve kazanma, kaybetme ve çekilme biçiminde sonuçları olan oyun teorisinin gerçekleşmesi bazı koşullara bağlıdır. Örneğin; bütün oyuncuların rasyonel davrandığı ve tam bilgili oldukları varsayılır. Oyun teorisine bakıldığında oyunda baş aktörler oyunculardır. Oyunculardan sonraki en önemli faktör oyuncuların uygulayacağı stratejileridir. Oyuncular stratejilerini kazanç sağlayabilecekleri biçimde belirler ve bu stratejilerini belirlemelerinde kullanabilecekleri en büyük silahları sahip oldukları bilgileridir ve oyuncular sahip oldukları bu bilgileri kullanarak oluşturdukları strateji ile ya kazanç elde edecekler ya da oyunu kaybedeceklerdir. Bunun yanı sıra, oyuncuların oyundan çekilme gibi bir durumları da söz konusu olabilir.

Oynanmış ve günümüzde hâlen oynanan birden fazla oyunun kendisiyle ilişkilendirilmiş birtakım kuralları vardır. Bu oyunlara örnek olarak futbol, golf, basketbol gibi oyunlar ile satranç, tavla ve bilardo gibi oyunlar verilebilir. Bütün bu

oyunlar bir etkileşim, iletişim ve rekabet unsuru içermektedir. Yani oyunda bir oyuncu diğer oyuncularla rekabet etmektedir ve oyuncunun başarısı, kendi hareketlerinin yanı sıra rakip ve diğer oyuncuların hareketlerine de bağlıdır. Bakıldığında, oynanan oyunun sonuçlarına etki eden iki temel faktörden söz edilebilir. Bunlardan ilki strateji, diğeri ise rekabettir.

Oyunların sınıflandırılmasında birçok yol kullanılabilir. Bunlardan biri,

- Statik ve,
- Dinamik şeklinde ayırmaktır.

Statik oyunlarda, kararlar eş zamanlı olarak alınmaktadır. Ayrıca, oyuncular tek bir eylem seçmekte ve oyun böylelikle sona ermektedir. Böyle oyunlar tek atışlı oyunlar olarak da bilinmektedir. Statik oyunda herkes ötekinin hamleleri hakkında bilgisizdir. Yani eksik bilgi söz konusudur.

Eksik bilgi durumunda, en az bir oyuncu diğer oyuncunun fayda fonksiyonu konusunda kesin bilgiye sahip değildir.

Dinamik oyunlarda, kararlar ardışıktır. Yani oyunda oyuncu ileri bakar ve geçmişe göre mantık yürütür. Kendisine nasıl karşılık verileceğini empati yoluyla tahmin etmeye çalışır.

Tam bilgi, oyundaki her bir oyuncunun fayda fonksiyonunun (oyuncuların seçtikleri hareketler sonucunda elde ettikleri faydayı belirleyen fonksiyon) tüm oyuncuların ortak bilgisi dahilinde olmasıdır.

4.1.1.1. Tam Bilgili Statik Oyunlar

Bu tür oyunlara stratejik-biçimli veya normal biçimli oyunlar da denir. Stratejik biçimli oyunlarda zaman yoktur. Her oyuncu hareketini bir kez ve aynı anda seçer. Burada “aynı anda” ifadesinden kasıt oyuncuların hareket etmeden önce birbirlerinin hareketlerini gözlemleyememesidir.

Stratejik biçimli oyunlarda her oyuncunun, tüm oyuncuların hareketlerinden ortaya çıkan olası sonuçlar listesi (Strateji profili) üzerine tercihleri vardır. Yani stratejik bir oyun üç temel unsurdan oluşur:

- Oyuncular kümesi,
- Hareket kümesi,
- Her oyuncunun strateji profili üzerindeki tercihleri

Bu durumu mahkumlar açmazı örneğiyle açıklayacak olursak;

- İki kişi çalıntı bir malı paylaşırken yakalansın. Polis açıkça çalınan malı ellerinde buldurmalarından dolayı bu kişileri suçlamak için yeterli miktarda delile sahiptir. Ancak, gerçekte bu suçu işlediklerine dair bir kanıt yoktur. Bundan dolayı mahkumların suçlarını itiraf etmelerini sağlayacak bir cezalandırma mekanizması düzenlenir. Bunun için de mahkumların ayrı hücrelerde sorgulanmalarının daha iyi olacağına inanılmaktadır. Amaç suçu itiraf ettirmektir. Savcı, aralarından birinin itiraf etmesi ve diğerinin itiraf etmemesi halinde itiraf edenin 1 yıl, itiraf etmeyenin ise 5 yıl yatacağını söylemektedir. Ancak her ikisi de itiraf ederse 4 yıla yargılanacaklardır. Şayet her ikisi de itiraf etmezse savcı sanıkları malı çalmakla suçlamayacak yalnızca çalıntı mal buldurmaktan yargılayıp 2’şer yıl mahkumiyet verecektir. Böyle bir durumun tasarlanması bizi Mahkumlar Çıkmazı denen bir problemle karşı karşıya getirir. Bu oyunda sanıkların önemseydiği tek şey hapisanede ne kadar yıl yatacaklarıdır, hiç bir sanık diğerinin yatacağı yıla ilgilenmemektedir.

Tablo 2. Mahkumlar Açmazı Matris Gösterimi

	İTİRAF ETME (C)	İTİRAF ET (D)
İTİRAF ETME (C)	-2,-2	-5,-1
İTİRAF ET (D)	-1,-5	-4,-4

Tabloda 1.sanığı (1.oyuncu) satır oyuncusu olarak ve 2.sanığı (2.oyuncu) sütun oyuncusu olarak adlandırıyoruz. Matristeki iki satır 1.oyuncunun hareketlerini, iki sütun ise 2.oyuncunun iki olası hareketini gösterir. Matris içindeki her kutudaki sayılar oyuncuların hareket profiline karşılık gelen faydasını gösterir.

Bu oyunda her bir oyuncunun “itiraf etme” ve “itiraf et” şeklinde iki stratejisi vardır.

‘İtiraf etme’ stratejisi oyuncuların kendi aralarındaki bir tür dayanışmayı gösterirken, ‘itiraf et’ ise bu iş birliğinden sapma gibi düşünülebilir.

4.1.1.1.1. Pür Stratejilerde Kesin Baskınlık

Oyun teorisinde stratejiler “pür” ve “karma” stratejiler olarak ikiye ayrılır. Pür strateji, kesin olarak oynanan stratejiler iken karma stratejiler belirli bir olasılığa göre oynanan stratejilerdir.

Mahkumlar çıkmazı probleminde, eğer sanıklardan biri “itiraf et” hareketini oynarsa, diğer oyuncu da “itiraf et” hareketini oynayacaktır. Çünkü bu durumda 4 yıl yatar, aksi takdirde yani diğeri itiraf ederken kendisi itiraf etmezse 5 yıl yatar. Benzer olarak, eğer sanıklardan biri itiraf etmezse, diğer oyuncu itiraf eder. Çünkü bu durumda 1 yıl yatar, aksi halde 2 yıl yatar. Yani herhangi bir oyuncu için karşı taraf neyi oynarsa oynasın, “itiraf et” hareketi her zaman rasyoneldir. Böyle stratejilere, Baskın Strateji denir. Şayet, bir oyuncunun stratejisi diğer oyuncuların tüm stratejileri için her zaman daha iyi bir sonuç yaratıyor ise buna Kesin Baskın Strateji denir.

4.1.1.1.2. Pür Stratejilerde Zayıf Baskınlık

Bir oyunda mahkum stratejiler asla oynanmayacağı için elenmelidir. Fakat bazen “her zaman daha iyi” strateji yerine “her zaman daha kötü değil” stratejisi söz konusu olabilir. Yani bir strateji diğer stratejilerin bazılarına göre daha iyidir ama bazılarına göre aynı düzeyde fayda sağlıyor olabilir.

4.1.1.1.3. Rasyonelliğin Ortak Bilgi Olması

Oyunun baskın strateji dengesini bulma süreci, her adımdaki elemelerde diğer oyuncunun rasyonel olmasını gerektirmektedir. Yani sadece oyuncuların rasyonel olmalarını değil aynı zamanda tüm oyuncuların diğer tüm oyuncuların rasyonel olduğunu bilmeleri gerekir. Bu varsayım, oyun teorisinde rasyonelliğin ortak bilgi olması varsayımdır.

4.1.1.1.4. Makul Stratejiler

Asla en iyi tepki olamayacak stratejilerin sürekli eliminasyonu sonucunda kalan stratejilerdir.

4.1.1.2. Tam Bilgili Dinamik Oyunlar:

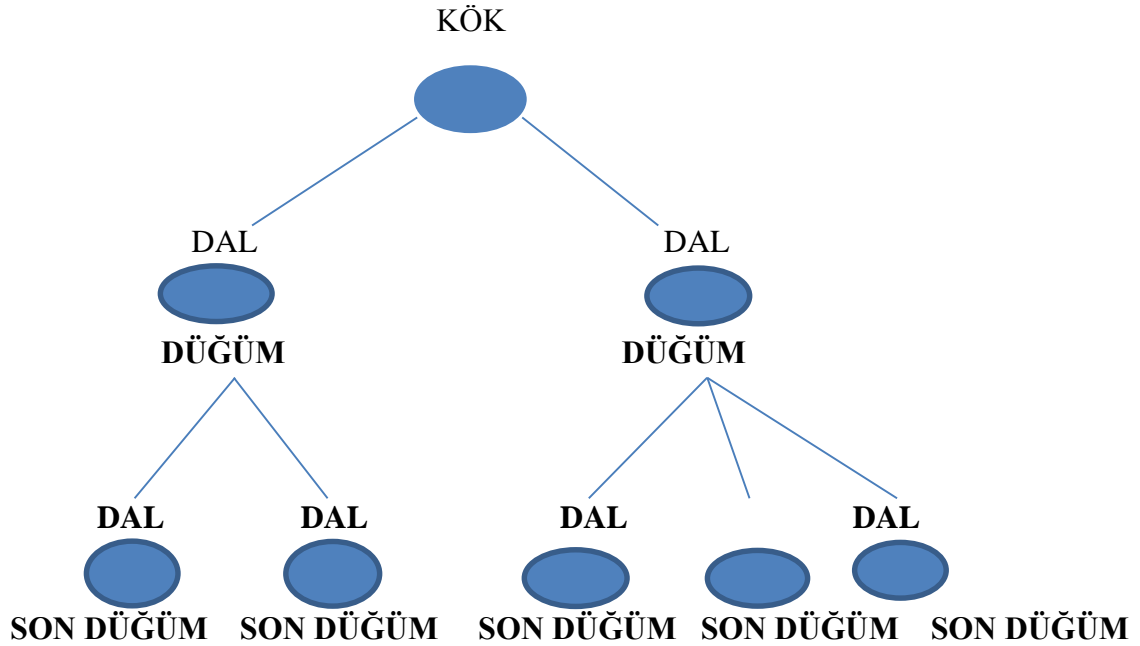
4.1.1.2.1. Tam Bilgili Genişleyen Biçimli Oyunlar

Bu tür oyunlarda tam bilgi söz konusudur.

Dinamik oyunlar ardışal hareketlerin olduğu oyunlardır. Oyunda oyuncuların biri diğerinin hareketini izler ve buna göre hareket eder. Bu tür oyunlar ağaç şeklinde ifade edilir. Bu ağaç formunu açıklayacak olursak, herhangi bir süre zarfında oyuncuların oyunu oynaması aşamasında, stratejilerinin ne olacağını gösteren bir biçimli oyunlardır. Bu tür oyunların normal formdan en büyük farkı kurulan modellerde zaman bileşeninin de olmasıdır.

Bir oyun ağacında kök, dallar ve düğümler bulunmaktadır. Bunların yanı sıra oyunun oynanması için bir ilk harekete ihtiyaç vardır. Bu hareketlerin bulunduğu düğüme başlangıç düğümü, kök adı verilir. Her dal bir düğüme, bir karara sahiptir. Bu sebeple her düğüm birden çok stratejiye sahip olabilir. Eğer bir düğüm dallara ayrılmıyor ise bu durumdaki düğüme son düğüm adı verilir. Aynı zamanda ağaç oyunlarında dallar genişleyerek ilerledikleri için bu oyunlara genişleyen biçimli oyunlar da denir.

Ağaç oyunlarında döngüler yoktur. Yani herhangi bir noktadan başlayan oyun yine o noktaya dönemez, genişleyen bir yapı gösterir. Başka bir deyişle karar noktaları belirli bir zaman diliminde vardığınız istasyonlar gibidir. Buralarda nereye gideceğinize karar verirsiniz, dolayısıyla kararlarınız yönünüzü belirler. Ve en son vardığınız terminalde inersiniz, oyun biter.

Şekil 1. Ağaç Oyunlarının Yapısı

Genişleyen biçimli bir oyunda eğer sınırlı sayıda karar noktası söz konusu ise bu oyuna sınırlı oyun, aksi takdirde sınırsız oyun denir. Sınırlılık şu 3 koşulu gerektirir:

- Sınırlı sayıda oyuncunun olması,
- Sınırlı sayıda hareket olması,
- Sınırlı sayıda tarihin olması.

Bilgi Kümesi: Eğer stratejik düşünmenin yarısı diğer oyuncuların ne yapacağını tahmin etmekse, diğer yarısı diğer oyuncuların ne bildiğini düşündürmektir. Statik oyunlardaki hareketler eş anlı olduğundan dolayı oyuncular bilgilerini birbirlerini gözlemleyerek elde etme imkânına sahip değillerdir. Fakat eğer oyuncular oyunu ardısal oynuyorsa neyi bildikleri anahtar bir öneme sahip olur. Eş anlı oyunlar ve ardısal oyunlar arasındaki temel fark, ardısal oyunlarda 2.oyuncunun kendi hareketinden önce, kendisinden önce hareket eden 1.oyuncunun nasıl hareket ettiğini gözlemleyerek elde ettiği bilgidir.

Herhangi bir oyun için kimin neyi ne zaman bildiği önemli bir konudur. Bu da bilgi kümesi kavramı ile ifade edilir. Bir bilgi kümesi, aynı karar dallarına sahip olan ancak oyunun hangi karar noktasına ulaşacağını bilmeyen bir oyuncunun karar noktaları bütünüdür.

Genişleyen biçimli oyunları bu anlamda 2 sınıfa ayırabiliriz:

4.1.1.2.1.1. Mükemmel Bilgili Oyunlar

Bu oyunlarda oyun sırası size geldiğinde ağacın neresinde olduğunuzu bilirsiniz. Bu da oyunun tarihini tamamen biliyorsunuz demektir.

4.1.1.2.1.2. Mükemmel Olmayan Bilgili Oyunlar

Bu oyunlarda oyun sırası sizde olduğunda oyunun tarihi hakkında belirsizsiniz demektir.

Mükemmel Hatırlama: Genişleyen biçimli oyunlarda genelde oyuncuların mükemmel hatırlama özelliğine sahip olduğu varsayılır. Yani oyuncular daha önce bildiklerini unutmadıkları gibi, her oyuncu daha önce seçtiği hareketleri hatırlar ve buna göre davranır.

4.1.1.3. Mükemmel, Kesin, Asimetrik ve Tam Bilgi

4.1.1.3.1. Mükemmel bilgili oyun

Her bilgi kümesi tek elemanlı bir oyundur. Aksi takdirde, mükemmel olmayan bilgili oyundur. Mükemmel bilgili oyunda bilgiye dair güçlü bir varsayımda bulunulur. Her oyuncu her zaman oyun ağacının neresinde olduğunu bilir. Hiçbir hareket eş anlı değildir ve tüm oyuncular doğanın hareketlerini gözlemler.

4.1.1.3.2. Kesin Bilgili Oyun

Herhangi bir oyuncu hareket ettikten sonra doğanın hareket etmediği oyundur. Dolayısıyla oyun başladıktan sonra oyunun herhangi bir aşamasında şans diye nitelendirebileceğimiz doğanın hareketlerinin olmadığı oyunlar kesin bilgili oyunlardır. Aksi halde oyun belirsizlik oyunudur.

4.1.1.3.3. Simetrik Bilgili Oyun

Bir oyuncunun hareket ettiği bir noktada bilgi kümesinin diğer her oyuncunun bilgi kümeleri ile aynı olduğu oyundur. Aksi durumda oyun asimetrik bilgili bir oyundur. Asimetrik bilgili bir oyunda bilgi kümeleri birbirinden farklılık gösterdiğinden oyuncular aynı zamanda mükemmel olmayan bilgiye sahiptirler çünkü bilgi farklılığını gösteren bilgi kümeleri tek elemanlı değildir.

4.1.1.3.4. Eksik Bilgili Oyun

İlk olarak doğanın hareket ettiği ve bu hareketin en azından bir oyuncu tarafından gözlemlenemediği oyundur. Aksi takdirde tam bilgili oyundur. Eksik bilgili oyun aynı zamanda mükemmel olmayan bilgili oyundur. Çünkü bir oyuncunun bilgi kümesi birden fazla eleman içerir.

4.1.1.3.4.1. Eksik Bilgili Statik Oyunlar (Bayesyen Oyunlar)

Giriş Oyunu

Bu oyunda firma, içinde tek firmanın olduğu bir piyasaya girmek istemektedir. Piyasaya girmek isteyen firmanın önünde iki hareket opsiyonu vardır: Gir (g1), girme (g2). Mevcut firmanın önünde de iki hareket opsiyonu vardır: Genişle (G1), genişleme(G2). Yani mevcut firma ya üretim ölçeğini büyütecektir ya da aynı düzeyde tutacaktır. Firmalar aynı anda karar veriyorlar, dolayısıyla oyun statik bir oyun.

Firmanın giriş kararı mevcut firmanın genişleyip genişlememesine ve mevcut firmanın genişleme kararı da maliyetlerinin düşük ve yüksek olmasına bağlıdır. Fakat piyasaya girmek isteyen firma mevcut firmanın maliyet yapısını bilmemektedir. Yani eksik bilgi söz konusudur. Dolayısıyla bu oyun eksik bilgili statik bir oyundur. Farklı maliyetlere göre firmaların faydaları aşağıdaki gibidir.

Tablo 3. Giriş Oyununda Düşük Maliyet

	G1	G2
g1	-1,2	1,1
g2	0,4	0,3

Tablo 4. Giriş Oyununda Yüksek Maliyet

	G1	G2
g1	-1,-1	1,1
g2	0,0	0,3

Piyasaya girmek isteyen firmanın karar vermek için, mevcut firmanın maliyetine bağlı olarak nasıl oynayacağına dair inançları olmalıdır. Bu da piyasaya girmek isteyen firma açısından belirsizlik altında karar verme durumuna karşılık gelir. Belirsizlik altında karar verme Bayesyen oyunların anahtar kavramıdır. Burada iki durum söz konusudur: düşük maliyet ve yüksek maliyet. Girmek isteyen firma p olasılıkla mevcut firmanın düşük maliyetli ve $1-q$ olasılıkla yüksek maliyetli olduğuna inanmaktadır. Giren firma, mevcut firmanın tipini bilmediğinden karar verirken her tipin olma olasılıklarına sahip olmalıdır. Buradan da beklenen faydasını elde eder. Örneğin giren firma “gir” hareketini seçtiğinde eğer mevcut firma $p=2/3$ olasılıkla düşük maliyet tipli ve genişle (G1) hareketini seçerse elde edeceği fayda -1, fakat eğer mevcut firma $p=1/3$ olasılıkla yüksek maliyet tipli ve genişle (G1) hareketini seçerse elde edeceği fayda -1 olacaktır. Bu durumda giren firmanın beklenen faydası:

$$(2/3)(-1)+(1/3)(-1)=-1 \text{ olur.}$$

Tablo 5. Bayesyen Oyunlar Matris Gösterimi

	(G1,G1)	(G1,G2)	(G2,G1)	(G2,G2)
g1	-1,(2,-1)	-1/3,(2,1)	1/3,(1,-1)	1,(1,1)
g2	0,(4,0)	0,(4,3)	0,(3,0)	0,(3,3)

Tablo 5.' e göre acaba farklı tiplerdeki mevcut firmanın en iyi tepkisi nedir? Görünen o ki, yüksek maliyetli tipteki firma “genişleme” baskın stratejisine ve düşük maliyetli tipteki firma da “genişle” baskın stratejisine sahiptir. Bu yüzden eğer girmek isteyen firma “gir” tercihinde bulunursa, beklediği fayda $-1/3$ olacaktır. Eğer dışarıda kalırsa beklediği fayda 0'dır. Dolayısıyla Nash dengesi (girme,(genişle, genişleme)) şeklindedir.

4.1.1.3.4.2. Eksik Bilgili Dinamik Oyunlar

Daha önce gördüğümüz tüm oyunlarda, oyuncular karar verirken bir anlamda mükemmel bilgiye sahip değillerdi. Eksik bilgili dinamik oyunlarda da benzer bir durum söz konusudur. Bu oyunlarda oyuncular diğer oyuncuların daha önce seçmiş oldukları hareketleri tam olarak bilmedikleri gibi özel bilgilerinin de bilmezler. Bu yüzden bu tür oyunlarda, oyuncular hareketlerini seçerken bilinmeyen parametreler hakkında beklentiler oluştururlar. Fakat bu oyunlarda beklenti oluşturma biçimi biraz farklıdır. Stratejik-biçimli oyunlardakilerden farklı olarak, beklentiler sadece oyuncuların denge stratejilerinden türetilmez, çünkü oyuncular bazen denge davranışı ile tutarlı olmayan durumlarda da karşılaşabilirler. Yani Bayesyen oyunlardakinin tersine beklentiler sadece denge davranışı ve Doğa'nın hareketleri hakkındaki bilgiden türetilmez. Bu oyunlarda mükemmel bilgili genişleyen-biçimli oyunlardakinin tersine beklentiler sadece gelecekteki davranışlar üzerine kurulmaz aynı zamanda geçmiş olaylarla da ilişkilendirilir.

Eksik bilgili dinamik oyunlardaki mantığın en iyi görüldüğü oyunlar sinyalleme oyunlarıdır. Bu oyunlarda lider-takipçi ilişkisi içinde, lider özel bilgiye sahip ve ilk hareket eden kişidir. Takipçi hareketini seçmeden önce liderin hareketini gözlemler fakat hangi tipte olduğunu bilemez.

4.1.1.4. Tekrarlı Oyunlar

Tekrarlı oyunlar da dinamik oyunların önemli bir biçimidir. Bu oyuna Mahkumlar çıkmazı örnek verilebilir. Bu modelde oyuncular statik oyunda bir kere harekete geçmektedirler. Fakat birçok iktisadi uygulamada oyuncular belirli bir zaman periyodunda oynamaktadırlar. Ardışık zaman periyotlarında oyun tekrar edilmektedir. Başka bir deyişle, dinamik oyun statik oyunun tekrarlı durumlarından oluşmaktadır. Peki bu tekrar önemli midir? Örneğin, statik mahkumlar çıkmazında her oyuncu iki strateji arasında seçim yapmaktadır; itiraf veya inkar. Tekrarlı mahkumlar çıkmazında strateji uzayı daha karmaşık bir hal almaktadır. Bir oyuncu diğer oyuncunun geçmiş eylemleri üzerine koşullu eylemler oluşturmaktadır. Bir oyuncu oyunun geçmişinde diğer oyuncular itiraf etmişse itiraf için söz verebilir veya geçmişte inkâr edilmişse, inkâr tehdidi verilebilir. G , statik bir oyun olsun. $G(T)$, G oyununun “ T ” defa tekrarlanmasıyla oluşan bir dinamik oyundur. Oyun aşağıdaki şekildedir: “ C ” itiraf, “ D ” inkârdır. “ R ” ödül, “ L ” kayıp, “ W ” kazanç, “ P ” ise cezalandırmadır .

Aşağıdaki eşitsizlik mahkumlar çıkmazı oyununu tanımlamaktadır. Bilindiği gibi statik oyunun tek Nash dengesi inkârdır. Oyun tekrar ederse denge değişir mi? Oyun “ T ” defa sonlu sayıda oynansın. Son oyunu düşünelim. Gelecek davranışıyla ilgili söz verme ve tehdit etme önemsizdir. Son periyottaki alt oyun basit statik mahkumlar çıkmazıdır. Böylece, son alt oyun için denge her iki oyuncu için de inkâr olacaktır. $(T-1)$ periyodunu ele alalım. “ T ” zamanında işbirliği sözü her iki oyuncu da inkâr edeceğinden anlamsızdır. Böylece $(T-1)$ periyodunda tek denge inkârdır. Buradan hareketle ilk oyuna kadar inildiğinde denge inkâr olacaktır.

Bilindiği gibi statik oyunun tek Nash dengesi inkârdır. Oyun tekrar ederse denge değişir mi? Oyun “ T ” kere sonlu sayıda oynansın. Son oyunu ele alalım. Gelecek davranışıyla ilgili söz verme ve tehdit etme önemsizdir. Son periyottaki alt oyun basit statik mahkumlar çıkmazıdır. Böylece, son alt oyun için denge her iki oyuncu için de inkârdır. $(T-1)$ periyodunu ele alalım. “ T ” zamanında işbirliği sözü her iki oyuncu da inkâr edeceğinden anlamsızdır. Böylece $(T-1)$ periyodunda tek denge inkârdır. Buradan hareketle ilk oyuna kadar inildiğinde denge yine inkâr olacaktır.

Tablo 6. Tekrarlı Oyunlar İçin Matris Gösterimi

2. Oyuncu		
C	D	
C	R,R	L,W
1.Oyuncu		
D	W,L	P,P

- $W > R > P > L$ (Mahkumlar Çıkmazı Oyunu)

4.1.1.5. Oyun Teorisinin Tarihsel Gelişimi

Oyun teorisinin geçmişine bakıldığında karşımıza çıkan ilk eser Talmud'dur. Babillilerin Musevi din, ceza ve medeni hukukunun temellerini sunan Talmud, milattan sonraki ilk beşinci yüzyıl süresince antik yasa ve teamülleri düzenleyen bir derleme eserdir. Talmud da tartışılan sorunlardan biri evlilik sözleşmesi sorunu olarak bilinmektedir. Buna göre, bir adamın vefatı sonrasında evlilik sözleşmesiyle sırasıyla 100, 200 ve 300 birim alacakları belirlenen üç tane eşi vardır. Talmud, görünüşte çelişik öneriler sunmaktadır. Adam yalnızca 100 birim miras bırakarak öldüğünde, Talmud kadınlar arasında eşit bölüşümü önermektedir. Bununla birlikte, şayet mirasın değeri 200 birim olursa, Talmud nispi bölüşümü (50, 75, 75) teklif etmektedir ve miras 300 birimken (50, 100, 150) olan bölüşüm teklifi tam bir muammadır (AKTAN ve BAHÇE,2007: 5). Talmud'da evlilik sözleşmesi sorununa getirilen bu çözüm uzun bir süre anlaşılammıştır. Aumann ve Maschler 1985'de yapmış oldukları bir çalışmada, Talmud'un sunmuş olduğu öneri ve çözümlerin aslında evlilik sözleşmesi probleminin işbirlikçi bir oyun olarak modellenmesinden elde edilen çözümlere karşılık geldiğini bulmuşlardır. (ŞAHİN ve EREN, 2012: 266-267).

Diğer bir gelişmeye bakıldığında 1700'lü yıllarda James Waldagrav'in (1715-1763) tasarladığı bir kart oyununun çözümü için, orijinal matematiksel gösterimi 1927'de Borel'in ortaya koyduğu minimaks prensibi kullanılmıştır. Fakat, bu gelişmelere rağmen teorinin başlangıç yılı 1900'lü yıllar olarak görülmektedir (YILDIRIM, 2006:2).

Oyun teorisi ilk kez 1920'lerde Fransız matematikçi ve devlet adamı Emile Borel (1871-1956) tarafından ortaya atılmış olsa da aslında matematikçi ve iktisatçı

Antoin Augustin Cournot'un (1801-1877) 1830'larda monopol, duopol ve oligopol piyasalarla ilgili analizleriyle başlar (YILDIRIM, 2006:2).

1950 yılında John Nash sınırlı oyunların her zaman bir denge noktası olduğunu ispatlamıştır. Bütün oyuncuların seçtiği aksiyonlar içinde en iyi seçimler belirlenmiştir. O tarihten beri oyun teorisinin ana fikri işbirliğine dayalı olmayan odak noktasının analizidir. 1950 ve 1960'larla birlikte oyun teorisinin kullanım alanları genişlemiştir. Savaş ve politik sorunlara uygulanmış, bunun sonucunda da ekonomi teorilerini bir devrime sürüklemiştir. Ayrıca oyun teorileri sosyoloji ve psikolojiye de uyarlanmıştır. (Turocy ve Stengel, 2001:4).

4.2. Oyun Teorisinin Ekonomik Teoriye Etkisi

Oyun teorisi iki ya da daha fazla kişi veya kurumun (oyuncular) birinin hareketinin sonucunun, yalnızca kendi hareketine değil, diğer oyuncuların da hareketlerine bağlı olduğu durumların analizinde kullanılır (Carmichael, 2005, s.3). Bu durumda oyuncuların stratejileri diğer oyuncuların muhtemel hareketlerine bağlıdır. Oyuncuların aldıkları kararların karşılıklı bağımlı olmasına stratejik bağımlılık, bu tür durumlara ise, stratejik oyun ya da kısaca oyun denir. Bu açıdan bakıldığı zaman, oyun teorisi farklı bilim dallarında farklı biçimlerde kullanılabilir, öyle ki insan hayatı bile bir oyun olarak kabul edilebilir. Her birey, diğer bireylerle karşılıklı bağımlılık içinde birtakım kararlar alır, ulaşmak istediği hedefler, bu hedeflere ulaşmak için kullandığı stratejiler ve hedeflerine ulaştığında elde ettiği sonuçlar vardır. İnsanoğlunun gittiği yol, zaman zaman diğer insanlarla işbirliği yapmasını, bazen de çatışmasını gerektirir. Dolayısıyla insanların etkileşim içinde olduğu her durum oyun teorisi kapsamına girer ve bahsettiğimiz kavramlar da oyun teorisinin birer parçasıdır.

Tenis oyuncusunun servisi köşeye mi yoksa ortaya mı atacağı, pazarlık eden tarafların ne zaman geri adım atacağı, trafikte sıkışmış olan sürücülerin hangi yolu seçecekleri, firmaların yeni geliştirdikleri ürünü hangi fiyattan satışa sunacağı, petrol üreticisi ülkelerin petrol fiyatına karar vermeleri gibi pek çok durum oyun teorisi ile incelenebilir. Bahsedilen bu durumların ortak yönü, oyuncuların stratejilerinin sonucunun diğer oyuncularinkine bağlı olmasıdır. Bundan dolayı oyun teorisi, rekabetin olduğu ekonomik piyasalarda karar almada önemli ipuçları sağlar. Oyun teorisinin en önemli özelliği sezgisel anlayışların sayısal modellere dönüştürülebilmesidir (Davis, 1983, s.xv).

Ayrıca bir amaç için geliştirilmiş bir model, başka bir olay için de kullanılabilir. Birbiriyle hiçbir ortak noktasının olmadığı düşünülen iki problem aynı metot ile çözülebilir. Bununla beraber, insanların birbirleriyle etkileşim içinde oldukları ortamların incelenmesi sonucunda, bazen insan davranışlarının oyun teorisi kuramlarından sapabildiği, insanların yaptıkları seçimlerin rasyonel olmadığı gözlemlenmiştir. Bu gözlemler sonucunda analitik oyun teorisine, duygu, hata, sınırlı öngörü, diğer insanların anlama kabiliyeti hakkındaki şüphe ve öğrenme gibi etkenler eklenerek, evrimsel oyun teorisi geliştirilmiştir (Camerer,2003,s.3). Amerikalı matematikçi John Forbes Nash 1950’de işbirlikçi oyunlar üzerine yazdığı teziyle oyun teorisi alanında bir çığır açmıştır. Tezinde Nash, oyun teorisinde bir dönüm noktası olan “Nash dengesi” kavramını ortaya atmıştır. Nash dengesinin bulunması ve daha sonra işbiriksiz oyun teorisinde yaşanan bazı gelişmeler, uygulamalı iktisat çalışmalarının alanını genişletmiştir. Ekonomi, toplum kurumlarında rasyonel rekabetçi davranışın incelenmesi olarak yeniden tanımlanmıştır. (Myerson,1999).

4.3. Nash Dengesi

John Forbes Nash’ın (1950, 1951) oyunların çözümü ve denge noktasının belirlenmesi amacıyla geliştirdiği yaklaşım, oyun kuramı çalışmalarında sık sık kullanılmaktadır. Nash dengesi, bir oyuncunun karşısındaki oyuncunun oynayacağını düşündüğü stratejiye karşı belirlediği en iyi strateji olarak tanımlanabilir (Holt, 2004: s. 3999). Nash dengesi sağlanmış bir oyun içindeki oyunculardan hiçbiri, diğerlerinin davranışını önemsemeden tek başına en yüksek kârlılığı elde edememektedir. Böylece Nash dengesi daha açık bir şekilde, oyundaki bütün oyuncuların kendilerine göre en yüksek kazancı sağlayacak stratejilerinin olduğunu, fakat oyundaki tek oyuncu kendileri olmadığı için belirledikleri stratejinin uygulanamayacağını, bu sebeple bir denge durumuna razı olacaklarını ifade etmektedir (Kural, 2007: s. 54). Nash denge noktası, iki oyuncunun da cevap (reaksiyon) fonksiyonunun kesişme noktasıdır. Oyunun kendi özellikleri veya oyuncuların stratejilerine bağlı olarak bir oyunda birden çok denge noktası olabilir. Oyunculardan biri kendi cevap fonksiyonuna bağlı olarak elde edeceği kazancı değiştirdiğinde, rakibinin de kazancı etkilenmektedir. Denge durumunda olan oyunda, bir oyuncunun, rakiplerinin stratejilerinden bağımsız olarak kendi stratejisini tek taraflı olarak değiştirmesinin, oyunda yer alan oyuncuların çıkarına uygun olmayacağı vurgulanmaktadır (Akkaya, 2003: s. 4).

4.3.1. Nash Dengesine Yapılan Eleştiriler

Oyun teorisinin zamanla daha formel ve bütünlükçü bir teori olarak ortaya çıkmasıyla birlikte ileri sürülen teorilerin gerçekliğinin sınanması bir zorunluluk haline geldi. Bunun için reel aktörlerle laboratuvar ortamında deneyler yapıldı. Bu deneylerin sonuçları bazen ileri sürülen teorileri destekler nitelikte iken bazen de tam tersine onları tezatlar yönde olmuştur.

Eğer Nash dengesi ile gözlemlenen davranışlar arasında bir ayrışma varsa bu rasyonel davranışlar ve beklentilerin doğruluğu varsayımlarının sınanmasını gerektirir. Bazı oyunlarda bu varsayımların çalıştığı bazılarında ise çalışmadığı gözlemlenmektedir. Bu da teorinin daha da iyileştirilmesi ve daha sağlam bir zemine oturtulması gerektiğini ima eder.

Nash dengesini deneysel olarak test etmek için her oyuncunun tercihlerinin gerçek oyuncuların tercihleri ile uyumlu olması gerekir.

Stratejik bir oyunda hangi hareketler oyuncular tarafından seçilir? Rasyonel karar verme teorisine göre her oyuncu mevcut hareket kümesi içinde kendisine en yüksek fayda veren hareketi seçer. Bir oyunda, herhangi bir oyuncu için en iyi hareket genelde diğer oyuncuların hareketlerine bağlıdır. Yani bir oyuncu hareket ettiğinde diğer oyuncuların da davranışlarını aklında tutacaktır. Dolayısıyla herhangi bir oyuncu diğer oyuncuların davranışları hakkında bir inanç oluşturmak zorundadır. Her oyuncunun oyun hakkında bir tecrübeye sahip olduğunu varsaysak bile her oyuncu oyunu her seferinde ayrı bir şekilde oynar. Yani bir oyuncu sadece belirli spesifik oyuncuların davranışlarına aşina olmadığı gibi, davranışını da her karşılaştığı spesifik oyuncuya göre düzenlemez.

Oyundaki herhangi bir oyuncu çok sayıda oyuncudan oluşan bir topluluğun sadece bazı üyeleri ile karşılaşır. Her oyun her seferinde rassal seçilmiş oyuncularla oynanır. Yani her oyuncu oyunda sürekli değişen çok sayıda oyuncu ile oynama imkanı bulur. Yani oyuncunun tecrübesi onu tipik spesifik oyuncular hakkında değil genel olarak oyuncular hakkında inançlar oluşturmasına imkan verir.

Nash dengesi kavramı durağan durumlarla uyumlu bir kavramdır. Bu yüzden bu kavramın iddia ettiği şeyi deneysel olarak incelerken oyuncuların herhangi bir oyunu oynarken kazandıkları tecrübe ile oluşan davranışları hakkında gözlemlerimiz önemlidir. Hep aynı oyuncu ile karşılaşmış olsalardı böyle bir tecrübeye ihtiyaç duymayacakları. Zaten Nash dengesi kavramı da oyunun her seferde farklı kişilerle

oynandığını varsayar. Her oyuncu ya oyunu hep farklı kişilerle oynayıp tecrübe kazandığını ve diğer oyuncuların da ortalama nasıl oynayacağı hakkında görüş edindiğini ya da oyuncuların zaten tecrübeleri olduğunu varsayar.

Özetle, çalıştığımız Nash dengesinin iki önemli unsuru vardır. İlk olarak, oyuncu her karşı oyuncu hakkında oluşturduğu inançla rasyonel seçim modeline uygun olarak hareketini seçer. İkinci olarak, her oyuncunun diğer oyuncuların hareketleri hakkındaki inançları birbiri ile tutarlıdır. Yani Nash dengesinde oyuncuların diğer oyuncuların oyunu nasıl oynadıklarına dair açık düşünceleri vardır ve düşünceler kendisini gerçekleştiren niteliktedir.

Burada diğer önemli bir sorun oyuncuların birbiri hakkındaki inançlarının kaynağının ne olduğudur, yani bu düşünceler veya inançlar nereden gelmektedir. Bunu açıklamaya çalışan belirli görüşler vardır:

- **Oyun Reçetesi:** Buna göre oyunun dışında bazıları oyunun nasıl oynanması gerektiği konusunda bir reçete önermektedir. Bu reçete durağan bir nitelik göstermektedir. Yani herhangi bir oyuncu eğer diğer oyuncuların da bu reçeteyi takip edeceğine inanırsa bu reçeteden sapmaz. İşte bu Nash dengesidir.
- **Rasyonel İçer dönüklük:** Buna göre Nash dengesi bir oyunu oynamanın makul bir yolu olabilir. Çünkü diğer oyuncuların ne yapacaklarına dair inançları onların rasyonel olmaları ile tutarlıdır. Bu özellik tek bir Nash dengesinin olduğu oyunlar için iyi bir açıklamadır. Fakat çoklu Nash dengeleri için daha az ikna edici bir açıklamadır.
- **Oyun Öncesi Diyalog:** Buna göre oyuncuların diyalog kurabileceği bir oyun öncesi safha vardır. Oyuncular bu safhada nasıl oynamaları gerektiği konusunda anlaşabilirler. Bu anlaşmalar kendisini empoze eden anlaşmalar oluşturabilir. Nash dengesi oyuncular arasında açık veya örtük bir anlaşma gibi de algılanabilir. Bu anlaşmaya bir kez varıldı mı, herhangi bir dışsal belirleyici güce ihtiyaç kalmaz. Çünkü her oyuncunun kendi çıkarı eğer diğerleri de bunu takip ederse bu anlaşmaya uymaktır. İşbirlikçi olmayan oyunlarda Nash dengesini içeren anlaşmalar ayakta kalan anlaşmalardır.
- **Evrim:** Buna göre Nash dengesi oyuncuların davranışlarını diğer oyunculara göre sürekli adapte ettikleri dinamik uyarlanma sürecinde ortaya çıkan olası durağan noktaldır. Bu tanım Nash dengesine evrimci bir bakış

açısını yansıtır ve biyolojik evrimi tanımlamak için kullanılır. Yani Nash dengesi bir oyun sürekli oynandığında ortaya çıkan sonuçtur. Dolayısıyla Nash dengesi insanların sürdürmekten mutlu olduğu istikrarlı sosyal gelenekler gibidir.

- **Öğrenme:** Buna göre denge teorisi çoğu oyunun ilk aşamalarında oyunu açıklamada zorlanırken, oyunun ilerleyen aşamalarındaki dengeyi açıklamada daha başarılıdır. Bu denge dışı durumdan denge duruma kayışı, insanların kendi aralarındaki ilişkilerden öğrendiği bilgilerle açıklamak mümkündür. Oyuncular aynı oyunu zaman içinde çok sayıda oynadıklarından dolayı hangi stratejileri oynamaları gerektiği konusunda daha fazla bilgiye sahip olurlar.

Oyuncular diğer oyuncuların bir kara kutu olduğunu düşünürler. Buna göre ya belirli bir stratejiyi oynadıklarını veya belirli bir olasılık dağılımına uygun olarak stratejilerini rassallaştırdıklarını düşünürler. Oyuncular daha fazla bilgi topladıkça kara kutunun içinde nelerin döndüğünü daha iyi anlamaya çalışırlar ve diğer oyuncuların stratejilerini de daha iyi tahmin edebilir hale gelirler. Oluşturdukları inanca uygun olarak en iyi tepki fonksiyonlarını oluştururlar.

4.4. Cournot Rekabet Modeli

Belirli sayıda firmanın kendi aralarındaki rekabet biçimine yani stratejik etkileşimine oligopol dendiğini biliyoruz. Oligopol yapıların incelenmesi, genel stratejik bir oyun için Nash dengesi kavramının formel olarak ifade edilmesinden çok daha önce gerçekleşmiştir. İlk olarak Cournot (1838) firmalar arası etkileşim ilişkisine bakmıştır. İki firma arasındaki rekabetten doğan üretim dengesinin varlığına işaret etmiştir. Fakat bu dengenin Nash dengesi olduğu düşüncesi aslında çok eski olmadığı gibi Nash'ın kendisi de Cournot'dan haberli değildir. Leonard (1944) tarafından yapılan bir çalışma bu bağlantıyı kurar ve ondan sonra da Cournot modeli iktisadi analizin ayrılmaz bir parçası haline gelir.

Bir endüstrideki firmaların kendi aralarındaki rekabeti genelde miktar, fiyat veya malın niteliği üzerinden gerçekleşir. Cournot modeli miktar rekabetini esas alan bir modeldir.

4.5. Bertrand Rekabet Modeli

Cournot oyununda her firma stratejik bir ortamda çıktı düzeyini belirlemektedir. Piyasadaki fiyat toplam talebin toplam üretimle ilişkisine bağlı olarak edilgen bir şekilde belirlenir. Fakat dış dünyada daha çok firmaların kendi fiyatlarını seçtiklerini ve daha sonra oluşan talebin firmaların satış gelirlerini belirlediğini gözlemledik. Alternatif bir duopol modelinde Bertrand (1883), Cournot modelinden farklı olarak rekabetin miktar üzerinden değil de fiyat üzerinden olduğu bir model tanımlar. Firmaların seçtikleri fiyata göre talebi karşıladıklarını ifade eder. Fakat Bertrand'ın fiyatı strateji değişkeni olarak kullandığı model, yapı olarak Cournot modeline benzemektedir.

SONUÇ

Birer finansal aracı olarak bankalar, tasarruf sahiplerinin tasarruflarını verimli bir şekilde kullanacakları alanlara kanalize ederler. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bankalara alternatif kanalların sınırlı olması, finans sistemi içerisinde bankaların payını ve önemini arttırmaktadır.

Küreselleşen dünya ekonomisinin diğer sektörlerde olduğu gibi bankacılık sektörü üzerinde dikkat çeken ilk etkisi bankalar arasında artan rekabet olmaktadır. Bu sebeple ulusal ve global düzeyde yasa koyucular rekabete ve rekabetin olası sonuçlarına odaklanmakta, rekabet sürecini, fayda ve maliyetleri arasında denge sağlayacak düzenlemelerle yönlendirmeye çalışmaktadırlar.

Oyun teorisi, iktisadın hemen hemen her alanında kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Endüstriyel organizasyondan uluslararası ticarete, emek piyasalarından politik ekonomiye kadar birçok sektörde uygulama alanı bulmaktadır.

Oyun teorisi iki ya da daha fazla kişi veya kurumun (oyuncular) birinin hareketinin sonucunun, yalnızca kendi hareketine değil, diğer oyuncuların da hareketlerine bağlı olduğu durumların analizinde kullanılır (Carmichael,2005, s.3). Bu durumda oyuncuların stratejileri diğer oyuncuların muhtemel hareketlerine bağlıdır. Oyuncuların aldıkları kararların karşılıklı bağımlı olmasına stratejik bağımlılık, bu tür durumlara ise, stratejik oyun ya da kısaca oyun denir. Bu açıdan bakıldığı zaman, oyun teorisi farklı bilim dallarında farklı biçimlerde kullanılabilir, öyle ki insan hayatı bile bir oyun olarak kabul edilebilir. Her birey, diğer bireylerle karşılıklı bağımlılık içinde birtakım kararlar alır, ulaşmak istediği hedefler, bu hedeflere ulaşmak için kullandığı stratejiler ve hedeflerine ulaştığında elde ettiği sonuçlar vardır. İnsanoğlunun gittiği yol, zaman zaman diğer insanlarla işbirliği yapmasını, bazen de çatışmasını gerektirir. Dolayısıyla insanların etkileşim içinde olduğu her durum oyun teorisi kapsamına girer ve bahsettiğimiz kavramlar da oyun teorisinin birer parçasıdır.

Bu kapsamda bu tez çalışmasında bankacılık sektöründeki rekabetten ve rekabete etki eden unsurlardan bahsedilerek oyun teorisinin rekabetin değerlendirilmesinde nasıl kullanılabileceği konusunda genel bilgiler verilmiştir.

KAYNAKLAR**Kitaplar**

Çolak, Ö. F. (2001). Finansal kriz ve Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Programı Üzerine Bir Eleştiri. G.Ü. İ.İ.B.F Dergisi, 2, 15-30.

Kidwell, D.S ve Peterson, R.L, Financial Institutions, Markets and Money, The Dryden Pres, 4th Edition, 1990.

Pomerleano, M. ve Vojta, G.J., “Foreign Banks in Emerging Markets: an Institutional Study”, in Opendoors: Foreign Participation in Financial Systems in Developing Countries, Part II: What Foreign Institutions Do in Emerging Markets: Overview, Brookings Institution Press, 2001.

Walter, I., Handbook of International Banking, içinde 9. Bölüm: Universal Banking and Shareholder Value: a contradiction?, Editörler: Mullineux A.W., Murinde, V., Edward Elgar Pub. Ltd., 2003.

Makaleler

Allen, F., Gale, D. “Competition and Financial Stability”, Journal of Money, Credit and Banking, Vol. 36, No. 3, s. 453–480, 2004.

Amel, D., Barnes, C., Panetta, F., Salleo, C., “Consolidation and Efficiency in the Financial Sector: A Review of International Evidence”, CEIS Tor Vergata Research Paper Series, Cilt. 7, Sayı 20, 2003.

Amel, F.D., Liang, J.N. “Determinants of Entry and Profits in Local Banking”, Review of Industrial Organization, No. 12: s. 59–78, 1997.

Anderson, B.E, “An Investigation into the Effects of Banking Structure on Aspects of Bank Behavior”, The Journal of Finance, Cilt 21, Sayı 1, s. 125-126, 1966.

Artun, T. (1983). İşlevi, Gelişimi, Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık.2. Basım, İstanbul: Tekin Yayınları.

ASOMEDYA (2001), Türkiye’de Bankacılık ve Finansal Krizleri. Asomedia, Mart.

Beck, T., “Bank Competition and Financial Stability: Friends or Foes?”, World Bank Policy Reseach Working Paper, Sayı 4656, s. 1-30, 2008.

- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., Levine, R., “Bank Concentration and Crises”, University of Minnesota Carlson School of Management Working Paper; and World Bank Policy Research Paper Sayı 3041, s. 1-41, 2003.
- Canoy, M., M. Van Dijk, J. Lemmen, R. De Mooij ve J. Weigand, (2001). Competition and Stability in Banking, Central Planning Bureau, Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, N. 15.,2001
- Casu, B., C. Girardone, “Bank Competition, Concentration and Efficiency in the Single European Market”, Manchester School, University of Manchester, Cilt 74(4), s. 441–468, 07/2006.
- Cetorelli, N., “The Role of Credit Market Competition on Lending Strategies and on Capital Accumulation”, FRB Chicago Working Paper, Sayı 97-14, 1997.
- Cetorelli, N., Strahan, P.E., “Finance as a Barrier to Entry: Bank Competition and Industry Structure in Local US Markets”, FRB of Chicago Working Papers, Sayı 4, s. 144, 2004.
- Claessens, S., Klingebiel, D., “Competition and Scope of Activities in Financial Services”, The World Bank Research Observer, Cilt 16, Sayı 1, s. 19-40, Spring, 2001.
- Claessens, S., Leaven, L. “What Drives Bank Competition? Some International Evidence”, Journal of Money, Credit and Banking, Cilt 36, Sayı 3, Part 2: Bank Concentration and Competition, s. 563–583, 2004.
- Clarke, G., Cull, R., Peria, M.S.M., Sanchez, S.M., “Foreign Bank Entry: Experience, Implications for Developing Economies, and Agenda for Further Research”, The World Bank Research Observer, Cilt 18, Sayı 1, s. 25–59, 2003.
- Deb, A.T., Murthy, B., “Theoretical Framework of Competition as Applied to Banking Industry”, MPRA Paper No: 7465, January, 2008
- Demirgüç-Kunt, A. Ve R. Levine, (2000). “Bank Concentration: Cross-Country Evidence”, World Development Report 2002, Background Paper.
- Demirgüç-Kunt, A., Huizinga, H., “Financial Structure and Bank Profitability”, World Bank Policy Research Working Paper, Sayı 2430, 2000
- Demsetz, H., “Industry Structure, Market Rivalry and Public Policy”, Journal of Law and Economics, Cilt 16, Sayı 1, s. 1–9 1973.

- Diñer, A. (2006). Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye İçin Öneriler, DPT. 2697, Ankara.
- Freixas, X. ve J.C. Rochet, (1998). Microeconomics of Banking, The MIT Press, third edition, Cambridge.
- Fry, J. M. (1995). Money Interest and Banking in Economic Development, John Hopkins., London
- Focarelli, D., Pozzolo, A.F., “Where Do Banks Expand Abroad? An Empirical Analysis”, Economics & Statistics Discussion Papers, University of Molise, Sayı 9/03, 2003.
- Goodhart, C , P. Artmann, D. Llewellyn, L.Rojas-Suarez ve S. Weisbrod (1998). Financial Regulation: Why. How and then Where Now?, Routledge Press.
- Goddard, J.A, Molyneux, P., Wilson, J.O.S., Tavakoli, M., “European Banking: An Overview”, Journal of Banking and Finance, Sayı 31, s. 1911–1935, 2007.
- Göçmen Yağcılar,G., Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi, BDDK Kitapları No: 10,Ankara,2011.
- Kepenek, Y. Ve Yentürk N. (2005), Türkiye Ekonomisi. (18.b), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özince, E., “Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri”, Bankacılar Dergisi, Sayı 53, 2005
- Palia, D, Porter, R., “The Impact of Capital Requirements and Managerial Compensation on Bank Charter Value”, Review of Quantitative Finance and Accounting, 23: 191-206, 2004.
- Peria, M.S.M, Mody, A., “How Foreign Participation and Market Concentration Impact Bank Spreads: Evidence from Latin America”, Journal of Money, Credit and Banking, Cilt 36, Sayı 3, Part. 2: Bank Concentration and Competition: An Evolution in the Making a Conference Sponsored by FRB Cleveland May 21-23 2003, s. 511-537, 2004.
- Schaek, K., Cihak, M., “How Does Competition Affect Efficiency and Soundness in Banking? New Empirical Evidence”, ECP Working Paper Series, Sayı 932, September 2008.
- Şahin, H. (2009), Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu, Bursa: Ezgi.

Araştırma Raporları

Bankalarımız 1989, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No. 159, Mayıs 1990.

Bankalarımız 1994, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No. 194, Mayıs 1995.

BDDK, “Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi”, Çalışma Raporları, 2002b.

BDDK, “Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi”, Çalışma Tebliğleri, 2009a.

BDDK, “Türk Bankacılık Sektöründe Aracılık Maliyetlerinin Azaltılması”, MSPD Çalışma Raporları, 2003.

BDDK, Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu, Ekim 2004.

BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, BDDK Raporları, Temmuz 2002a.

BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Sayı 4, Aralık, 2006.

DPT 3. İzmir İktisat Kongresi Bankacılık Çalışma Grubu Raporu, 4–7 Haziran 1992.

TBB, 2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi, Bankacılar Dergisi, Sayı 42, 2002a.

TBB, 2002 Yılında Türk Bankacılık Sistemi, Bankacılar Dergisi, sayı 45, 2003.

TBB, Türk Bankacılık Sistemi: Eylül 2005, Bankacılar Dergisi, Sayı 55, 2005b

İnternet Kaynakları

Aras, G., Müslümov, A., “Kredi Piyasalarında Asimetrik Bilgi ve Bankacılık Sistemi Üzerindeki Etkileri”, 2. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Tebliğleri, Oturum V A-Bilgi, Piyasa ve Rekabet, 2003, <http://www3.dogus.edu.tr/~amuslimov/research/Article/Muslimov%20-%20Asimmetry%20-%20IF%20-%202004.pdf>, erişim: 25.06.2009.

http://www.bddk.org.tr/turkce/duyurular/basin_aciklamalari/209415.05.2001.pdf

TBB, www.tbb.org.tr

BDDK, www.bddk.org.tr

TCMB. (2011). Finansal İstikrar Raporu 2010. <http://www.tcmb.gov.tr>.

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Tuba ŞEKERCİ
Öğrenci Numarası	131216110
Enstitü Anabilim Dalı	İşletme
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Yrd. Doç. Dr. Muhammet DÜŞÜKCAN
Tez Başlığı (Türkçe)	Bankacılık Sektöründe Rekabet ve Oyun Teorisi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 37 sayfalık kısmına ilişkin, 16/01/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programında aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezim benzerlik oranı % 28'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/âhîl
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Yrd. Doç. Dr. Muhammet DÜŞÜKCAN
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Kenan PEKER
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ve ilgili makale şartını¹ sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

¹ Makale şartı doktora öğrencilerini kapsamaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında Elazığ'da doğdum. İlk ve orta öğretimimi Elazığ Bahçelievler İlköğretim okulunda tamamladıktan sonra 2007 yılında Elazığ Özel Harput Kolejinden mezun oldum.2012 yılında Fırat Üniversitesi Fen Fakültesi İstatistik bölümünden mezun oldum. 2013 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalında, 2014 yılında Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İstatistik Teorisi Anabilim dalında yüksek lisansa başladım,2017 yılında mezun oldum.

